

Odnosi između predsjednika i vlade unutar dvojne izvršne vlasti - Poljska 2005 - 2020

Begovac, Pavao

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:272529>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-04-02**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu

Fakultet političkih znanosti

Diplomski studij politologije

Pavao Begovac

ODNOSI IZMEĐU PREDsjedNIKA I VLADE UNUTAR DVOJNE IZVRŠNE
VLASTI – POLJSKA 2005 – 2020

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2022.

Sveučilište u Zagrebu

Fakultet političkih znanosti

Diplomski studij politologije

ODNOSI IZMEĐU PREDsjedNIKA I VLADE UNUTAR
DVOJNE IZVRŠNE VLASTI – POLJSKA 2005 - 2020

DIPLOMSKI RAD

Mentor: izv. prof. dr. sc. Davor Boban

Student: Pavao Begovac

Zagreb, rujan 2022.

Izjavljujem da sam diplomski rad „Odnos između predsjednika i vlade unutar dvojne izvršne vlasti”, koji sam predao na ocjenu mentoru izv. prof. dr. sc. Davoru Bobanu, napisao samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obaveza na ovom ili nekom drugom učilištu, te da na temelju njega nisam stekao ECTS bodove.

Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštivao etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke 16-19. Etičkoga kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.

Pavao Begovac

Za moje roditelje.

Jer su u očekivanju Godota i mojeg završetka studiranja ipak dočekali potonje.

U prvom redu hvala mojim roditeljima koji nikad nisu štedjeli na obrazovanju svoje četvero djece. Ovdje prvenstveno mislim na vrijeme koje su utrošili kako bi to ostvarili, a onda i na sve ostale načine kojima su žrtvovali dio sebe kako bi nas sve zajedno pripremili za daljnje izazove u životu. Hvala i ostalim članovima moje najuže obitelji – sestri Marti te braći Juraju i Grguru koji su mi u zadnjim godinama postali i prijatelji, a ne samo bivši cimeri. Također, hvala svim mojim prijateljima i mojoj curi Niki koji su bili velika podrška tijekom mog studiranja i pisanja ovog rada. Na kraju, posebna zahvala ide mojem mentoru, izv.prof.dr.sc Davoru Bobanu, bez čijeg usmjeravanja bi ovaj rad bio tek puko nabranje kronoloških događaja.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Teorije polupredsjedničkog sustava	4
2.1 Duvergerova koncepcija polupredsjedničkog sustava.....	4
2.2 Ustavni modeli Shugarta i Careya.....	5
2.3 Empirijski podtipovi Cindy Skach	6
2.4 Sukob unutar dvojne izvršne vlasti po Olehu Protsyku.....	7
3. Poljski predsjednici 2005. – 2020.....	8
3.1 Zakonodavni proces u Poljskoj.....	9
4. Vladavina Lecha Kaczyńskog.....	9
4.1 Vlade Lecha Kaczyńskog	10
4.2 Veta Lecha Kaczyńskog.....	12
4.3 Aktivnost i reaktivnost Lecha Kaczyńskog.....	24
5. Vladavina Bronisława Komorowskog.....	25
5.1 Vlade Bronisława Komorowskog	26
5.2 Veta Bronisława Komorowskog	27
5.3 Aktivnost i reaktivnost Bronisława Komorowskog	30
6. Vladavina Andrzeja Duda	31
6.1 Vlade Andrzeja Duda	32
6.2 Veta Andrzeja Duda	33
6.3 Veta tijekom podijeljene većinske vlasti.....	34
6.4 Veta tijekom konsolidirane većinske vlasti.....	37
6.5 Aktivnost i reaktivnost Andrzeja Duda	41
7. Zaključak.....	43

Tablice

<i>Tablica 1: Zakonodavne ovlasti Lecha Kaczyńskog po kabinetima.....</i>	12
<i>Tablica 2: Sva veta Lecha Kaczyńskog</i>	13
<i>Tablica 3: Zakonodavne ovlasti Bronisława Komorowskog po kabinetima</i>	27
<i>Tablica 4: Sva veta Bronisława Komorowskog</i>	27
<i>Tablica 5: Zakonodavne ovlasti Andrzeja Duda po kabinetima</i>	33
<i>Tablica 6: Sva veta Andrzeja Duda</i>	33
<i>Tablica 7: Uspješnost veta po predsjedniku</i>	41
8. Literatura.....	48
8.1 Knjige, članci i pravni akti.....	48
8.2 Vijesti i službene stranice	51
9. Sažetak	66

1. Uvod

Polupredsjednički sustav vlasti (semiprezidencijalizam) po svojim obilježjima se tipološki nalazi između predsjedničkog i parlamentarnog sustava zbog čega su ga mnogi autori smatrali podtipom jednog od dva “čista“ tipa sustava vlasti (Pasquino, 2005: 312-313; Hartmann, 2006: 173; Siaroff, 2003; Kasapović, 2007) ili njihovim hibridom (Lijphart, 1999: 121-122; Linz, 1994: 52). Ipak, kada govorimo o temeljnom razlikovnom obilježju u odnosu na prezidencijalizam i parlamentarizam kod polupredsjedničkog sustava ističe se dvojna struktura izvršne vlasti koju čine predsjednik i premijer. Takva dihotomija egzekutive, u kojoj osim borbe za izvršnu vlast postoji i različita legitimacija glavnih aktera, je razlog zašto mnogi autori semiprezidencijalizam smatraju sustavom *sui generis*.

Ovaj rad bavi se jednim od konstitutivnih obilježja sustava vlasti – odnosima između glavnih aktera – predsjednika i vlade te parlamenta kao nominalnog principala vlade. Sami odnosi u sustavu vlasti definirani su ustavom, odnosno ovlastima koje on daje pojedinim akterima. Osim toga, podložni su političkoj praksi na koju utječe i stranačka pripadnost glavnih aktera (Boban, 2011: 19-21). Dok su u predsjedničkom i parlamentarnom sustavu ovlasti političke elite u velikoj mjeri limitirane na jednu instituciju izvršne vlasti, u polupredsjedničkom sustavu, zbog dvojne strukture egzekutive predsjednik posjeduje određene ovlasti kojima može utjecati na odluke vlade. Zbog toga, rad prepoznaje njegove ovlasti kao poticaj za ulazak u sukob s vladom, odnosno kao temeljnu odrednicu odnosa predsjednika i vlade.

Ovakvo poimanje polupredsjedničkog sustava, u kojem se u prvi plan stavljaju znatne ovlasti predsjednika, prate i američki politolozi Shugart i Carey. Oni dijele semiprezidencijalizam na dva ustavna modela - premijersko-predsjednički i predsjedničko-parlamentarni (Boban, 2006). U svrhu ovog rada, bitno je naglasiti njihovu temeljnu razliku koja odgovara na pitanje tko ima pravo smjenjivati članove vlade – je li to samo parlament (premijersko-predsjednički podtip) ili tu ovlast ima i predsjednik (predsjedničko-premijerski podtip) (Shugart, 2005).

Prvenstveno zbog revizije ustava 1997. poljski sustav vlasti prema tipologiji Shugarta i Careya može se smjestiti u premijersko-predsjednički podtip (Ustav Poljske, 1997; Shugart, 2005). Sukladno tome poljski predsjednik ustavom nema pravo smjenjivanja ministara, ali u isto vrijeme zadržava zakonodavne ovlasti veta, legislativne inicijative i slanja zakona na ustavnu procjenu (Ustav Poljske, 1997).

Rad polazi i od Protsykove ideje da se izravni sukob u polupredsjedničkom sustavu događa između predsjednika i parlamenta, a ne između predsjednika i vlade (Protsyk, 2006: 221-222). Ovime se nadograđuje ideja Shugarta i Careya u kojoj tvrde da je parlament postao izvršitelj vladine volje, a ne principal koji bi trebao kontrolirati njen rad (Shugart i Carey, 1992: 132). Ako u obzir uzmemo gore navedene okolnosti u kojima poljski predsjednik nema pravo smjenjivanja članova vlade (posredne izvršne ovlasti) ili korištenja dekreta (izravne izvršne ovlasti), ali ima zakonodavne ovlasti koje mogu utjecati na vladinog izvršitelja, može se shvatiti da su mu one jedino efektivno oružje kojim može utjecati na odnos unutar dvojne izvršne vlasti.

Sukladno tome zakonodavni proces ostaje jedino mjesto na kojem poljski predsjednik može koristiti svoje ustavom dane ovlasti protiv vlade koja šalje većinu zakonskih prijedloga u parlamentarnu proceduru. Zbog toga rad prepoznaje zakonodavni proces kao žarište sukoba unutar dvojne izvršne vlasti. Zato kroz komparaciju korištenja legislativnih ovlasti tri poljska predsjednika od 2005. do 2020. odgovara na pitanje kako je sukob vlade i predsjednika oko zakonodavnog procesa oblikovao sustav vlasti u praksi.

U prvi plan stavlja se najjača zakonodavna ovlast koju predsjednik ima na raspolaganju – veto. U Poljskoj su se od 2005. do 2020. na vlasti izmijenile dvije opcije (PO i PiS). S obzirom na to da nijedna od njih u navedenom razdoblju nije imala 3/5 zastupnika potrebnih za preglasavanje predsjednikovog veta, ova zakonodavna ovlast državnog poglavara trebala bi biti moćno legislativno oružje i jamac njegovih znatnih ovlasti (Shugart, 2005: 339; Ustav Poljske, 1997). Radi boljeg razumijevanja ove stranačke borbe između predsjednika i parlamenta, koristit će se empirijski podtipovi američke politologinje Cindy Skach (2007) koji opisuju potencijalni sukob između institucija vlasti na temelju rezultata predsjedničkih i parlamentarnih izbora. Pojednostavljeno, Skach navodi da je predsjednik najaktivniji u korištenju svojih ovlasti ako je na vlasti manjinska vlada (podijeljena manjinska vlast) ili ako nasuprot sebe ima premijera koji nije iz redova njegove stranke (podijeljena većinska vlast/kohabitacija).

Sukladno njenoj tipologiji kvalitativna analiza proučava sadržaje veta tijekom punog perioda u kojem su se izmjenjivala razdoblja podijeljene većinske vlasti i konsolidirane većinske vlasti (habitacija). S posebnom pažnjom će biti promatrana veta koje je državni poglavar stavio na ključne programske ciljeve njemu suprotstavljenih vlada za koje se pretpostavlja da mogu najviše potaknuti sukob unutar dvojne izvršne vlasti. Za kvalitativnu analizu koristit će se kredibilni

novinski članci koji prenose izjave istaknutih članova stranaka neposredno nakon korištenja predsjednikovih veta, službena priopćenja predsjednika koja je priložio uz svaki veto i službene stranice Sejma i predsjednika koje pokazuju glasovanja prije i poslije predsjednikove najvažnije ovlasti. Svi ovi izvori pokazat će stabilnost odnosa između predsjednika i vlade.

Kvantitativni element ovog istraživanja podrazumijeva prikaz broja ostalih zakonodavnih ovlasti - zakonodavne inicijative samog predsjednika i mogućnost da pošalje zakon na ocjenu ustavnosti. Iako sporedne ove legislativne ovlasti mogu pokazati generalno nezadovoljstvo predsjednika te nadopuniti kvalitativni element izražen vetom. Sukladno tome, ako se u obzir uzmu karakteristike veta i slanja prijedloga zakona na ustavnu procjenu, može se reći kako su oni reaktivna sredstva predsjednika jer mogu samo stopirati zakonodavni proces te se kao takvi mogu staviti nasuprot broju zakona koje je državni poglavar potpisao kako bi se prikazao udio predsjednikovog reaktivnog sudjelovanja u zakonodavnom procesu.

S druge strane, zakonodavna inicijativa, jedino je aktivno sredstvo predsjednika, ali je ujedno i njegovo najslabije oružje jer njen uspjeh za razliku od slanja nacrt na ustavnu procjenu, ovisi o sastavu parlamenta, na čije formiranje predsjednik nema utjecaj. Naravno i uspjeh veta ovisi o parlamentarnoj kompoziciji, ali njegov utjecaj je uvjerljivo veći od zakonodavne inicijative jer ne samo što može stopirati ključne prijedloge zakona već mu je za uspjeh potrebna podrška od samo 2/5 zastupnika (Ustav Poljske, 1997). Zakonodavna inicijativa državnog poglavara bit će stavljena nasuprot zakonodavnih inicijativa koje je u istom periodu pokrenula vlada te će se tako moći izračunati udio aktivnog sudjelovanja predsjednika u zakonodavnom procesu.

Odabirom kombinacije predstavljenih metoda pokazat će se kakav je poljski politički sustav u praksi te će se rezultati moći poopćiti za premijersko-predsjedničke sustave u kojima predsjednik ima zakonodavnu ovlast veta za kojeg je potrebna posebna većina. Isto tako ova analiza će omogućiti komparaciju vladavine pojedinih predsjednika. Tako će se kao sekundarne jedinice analize moći promatrati koja stranka ima veći stupanj kohezivnosti, odnosno, s obzirom na to da se radi o dvije stranke, gdje je predsjednikova poslušnost vlastitoj stranci veća. Uzimajući sve gore spomenuto u obzir ovaj rad postavlja iduće teze:

Ako predsjednik u premijersko-predsjedničkom sustavu ima ustavom propisane zakonodavne ovlasti i dolazi iz oporbene stranke, tada će njegova ukupna aktivnost u zakonodavnom procesu biti veća nego da je bivši član vladajuće stranke.

Ako predsjednik u premijersko-predsjedničkom sustavu ima ustavom propisane zakonodavne ovlasti i dolazi iz vladajuće stranke, a nije njezin čelnik, tada će primat u zakonodavnom procesu imati kabinet.

Ako predsjednik u premijersko-predsjedničkom sustavu ima ustavom propisane zakonodavne ovlasti i dolazi iz oporbene stranke, tada će veto koristiti na najvažnije programske ciljeve vlade kako bi nastojao biti ravnopravan sudionik dvojne izvršne vlasti.

Veta na najvažnije programske ciljeve vlade u ovom radu označavaju veta koja je predsjednik upotrijebio protiv ključnih zakonskih prijedloga kabineta. Ova veta još se mogu nazivati i reformska veta s obzirom na to da su usmjerena protiv reformskih ciljeva vlada. Kao takva ona su predsjednikovo najjače oružje i uzrok najvećeg sukob unutar dvojne izvršne vlasti.

Rad je podijeljen na tri dijela. U idućem dijelu daje se pregled teorijskih ideja već spomenutih autora koji su ključni za ovaj rad. Nakon toga, vrši se analiza sadržaja i komparacija korištenja zakonodavnih ovlasti tri poljska predsjednika od 2005. do 2020. godine, kako bi se pokazao utjecaj stranačke pripadnosti na zakonodavni proces. Zadnji dio rada je odgovor na postavljene teze.

2. Teorije polupredsjedničkog sustava

2.1 Duvergerova koncepcija polupredsjedničkog sustava

U svojem članku, *A New Political System Model: Semi-presidential Government*, objavljenom 1980. godine francuski pravnik, politolog i sociolog Maurice Duverger prvi je semiprezidencijalizam imenovao posebnim sustavom vlasti. Tako mu je pripisao tri konstitutivna obilježja – izravno izabrani predsjednik, znatne ovlasti predsjednika i ovisnost vlade o parlamentu (Duverger, 1980: 166).

Duverger je kroz analizu sedam polupredsjedničkih zemalja istaknuo da se politička praksa i ustavni okvir ne moraju podudarati. Pokazao je da na empirijsko određivanje polupredsjedničkog sustava vlasti i odnosa snaga najviše utječu okolnosti i tradicija (politička praksa), a ne ustavom dane ovlasti predsjednika (Duverger, 1980). Osim toga, u analizi sustava u kojima postoji koherentna parlamentarna većina dao je tri potencijalne uloge predsjednika države. Ako se državni poglavar nalazi na čelu parlamentarne većine tada će biti svemoćan, ako je samo član stranke koja ima parlamentarnu većinu bit će tek figura, a kad je izvan nje njegova realna ovlast će odgovarati

ustavu. U slučaju da se predsjednika svede na figuru, tada je on podređen u odnosu na premijera koji je lider parlamentarne većine. Ako se pak nasuprot predsjednika nalazi vlada koja nije iste stranačke orijentacije, tada je on sveden na regulaciju vladinih odluka putem ustavom propisanih ovlasti. Ovime je Duverger pokazao da na političku praksu i određivanje praktičnih tipova semiprezidencijalizma uvelike utječu izborni rezultati i stranačko opredjeljenje koji uvjetuju „predsjedničke“ i „parlamentarne“ faze semiprezidencijalizma (Duverger, 1980).

Svojim idejama Duverger je utjecao na debatu o polupredsjedničkom sustavu u suvremenoj političkoj misli. Tako su se ovisno o priznavanju druge odrednice Duvergerove definicije, znatnih ovlasti predsjednika, razvile dvije struje koje semiprezidencijalizam smatraju specifičnim sustavom vlasti (Brunclík i Kubát, 2016; Kasapović, 2007). Prva, diveržerovska, koja se bavi tumačenjem znatnih ovlasti predsjednika i druga, minimalistička, definicija Roberta Elgiea koja redizajnira Duvergerovu formulaciju uklanjanjem znatnih ovlasti predsjednika kao konstitutivnog obilježja polupredsjedničkog sustava vlasti (Elgie, 1999: 13; Kasapović, 2007).

2.2 Ustavni modeli Shugarta i Careya

Dok je Duverger svoju teoriju razvio na temelju izmjeničnih obilježja Pete Republike, Shugart i Carey imenuju ustavna obilježja semiprezidencijalizma kroz njegovu diobu na dva ustavna modela – premijersko-predsjednički i predsjedničko-parlamentarni (Boban, 2006). Imena ovih podtipova, kao i kod parlamentarnog i predsjedničkog odražavaju prvenstvo kontrole nad izvršnom vlasti. Tako u premijersko-predsjedničkom primat nad imenovanjem članova vlade ima premijer. S druge strane u predsjedničko-parlamentarnom predsjednik ima pravo imenovanja i razrješenja ministara i premijera (Shugart i Carey, 1992: 22; Shugart, 2005). Shugart i Carey tri karakteristike koje Duverger pripisuje polupredsjedničkom sustav primjenjuju za premijersko-predsjednički podtip. Osim toga, navode da u ovom ustavnom modelu predsjednik ima puno manje zakonodavne ovlasti u odnosu na predsjednički sustav vlasti, te da bi trebao imati mogućnost raspuštanja parlamenta (Shugart i Carey, 1992: 23).

S druge strane, predsjedničko-parlamentarni podtip baziraju na četiri karakteristike – pučkim predsjedničkim izborima, predsjednikom koji ima ovlasti da postavlja i razrješuje ministre, ovisnosti kabineta o parlamentu te predsjednikom koji može raspustiti parlament i(li) ima zakonodavne ovlasti (Shugart i Carey, 1992: 24). Ovakvim definiranjem ustavnih obilježja dva ustavna modela Shugart i Carey naglašavaju kontrolu nad vladom kao nositeljicom izvršnih ovlasti

(Boban, 2006). U slučaju predsjednika to naglašava korištenje ovlasti kroz posredan utjecaj nad vladom, čime mu se ako ga on nema (premijersko-predsjednički podtip) uvelike dovodi u pitanje status njegovih znatnih ovlasti.

Shugart (2005) zato smatra da se predsjednikove ovlasti mogu mjeriti i po njegovom utjecaju na zakonodavni proces, odnosno kroz njegovu mogućnost veta. On u svojem članku, *Semi-Presidential Systems: Dual Executive and Mixed Authority Patterns*, analizira institucionalna i neformalna obilježja oba ustavna modela kroz transakcijske i hijerarhijske odnose. Tako za premijersko-predsjednički ustavni oblik naglašava da agent (vlada) nije uvijek podložan vjernosti svojeg nominalnog principala (predsjednik) s obzirom na to da ovisi o povjerenju parlamenta (Shugart, 2005). Ovime se uspostavljaju transakcijski odnosi između predsjednika i vlade s obzirom na to da nijedna institucija ne može utjecati na opstanak druge. Isto tako, promatranjem neformalnih obilježja, Shugart je zaključio da državni poglavar i vlada mogu biti u hijerarhijskom odnosu ako je predsjednik čelnik parlamentarne većine čime je opstanak kabineta *de facto* u njegovim rukama (Shugart, 2005: 333). Shugart isto tako naglašava i razliku između institucionalnog i bihevioralnog pristupa pri davanju obilježja semiprezidencijalizmu. Prvi polazi od ustavnih obilježja i na temelju njih proučava odnose unutar sustava, dok drugi promatra ponašanje i na temelju njega pretpostavlja ustavnu strukturu (Shugart, 2005: 327).

2.3 Empirijski podtipovi Cindy Skach

Američka profesorica Cindy Skach u svojem članku *The “newest“ separation of powers: Semipresidentialism*, kroz praćenje minimalističke definicije Roberta Elgiea opisuje karakteristike Pete Republike, Weimarske Republike i postkomunističke Rusije (Skach, 2007: 96). Autorica naglašava najkritičnije točke polupredsjedničkog sustava – dodatnu podjelu moći u izvršnoj vlasti i nejednaku legitimaciju predsjednika i premijera. Također, ističe da predsjednik zbog svoje izravne legitimacije može koristiti svoje ovlasti neovisno od parlamenta. Trajnost ovakvog stanja može dovesti do ustavne diktature, odnosno razdoblja kada egzekutiva produžuje svoje vladanje u izvanrednim okolnostima uz pomoć izvanrednih ovlasti i dekreta (Skach, 2007: 99).

Skach razvija empirijske podtipove koji su generirani nacionalnim izborima: konsolidiranu većinsku vlast, podijeljenu većinsku vlast i podijeljenu manjinsku vlast. U prvom podtipu predsjednik i premijer su istog stranačkog opredjeljenja i imaju podršku parlamentarne većine. U ovom podtipu opasnost od institucionalnog sukoba je najmanja. Međutim, ona je moguća ako je

na vlasti koalicija, a premijer i predsjednik ne dolaze iz iste stranke te ako postoji visoka fragmentacija vladajuće stranke ili netrpeljivost između dva ključna aktera (Skach, 2007: 101)

U drugom podtipu, podijeljenoj većinskoj vlasti, predsjednik može biti iz oporbene stranke ili nezavisan, a nasuprot sebi ima premijera kojeg podržava parlamentarna većina. U Petoj Republici ovakav odnos izvršne vlasti naziva se kohabitacija (Skach, 2007: 102). Ovaj empirijski podtip ima veći potencijal za institucionalni sukob, a Skach navodi da ga uvjetuju razina ideološke razlike i premijerovo korištenje ovlasti bez konzultacija s predsjednikom (Skach, 2007: 102).

U zadnjem podtipu, podijeljenoj manjinskoj vlasti, ni premijer ni predsjednik nemaju stranačku većinu u parlamentu. Takav nedostatak vladine kontrole nad parlamentom rezultira sukobom koji karakterizira konstantna potraga čelnika stranaka za osiguranjem većine u zakonodavnom tijelu. Posljedično, ovo traženje partnera za podršku određenih programskih ciljeva, a ne same vlade, često uzrokuje nove nestabilne koalicije čiji su produkt izmjene nestabilnih manjinskih ili tehničkih vlada. Stoga, u razdoblju podijeljene manjinske vlasti često dolazi do promjena unutar političke kompozicije kabineta, a ovako nestabilne vlade često donose i prijevremene izbore. Posljedično predsjednik zbog svoje izravne legitimacije ostaje praktički jedina stabilna institucija vlasti (Skach, 2007: 103).

Zbog nemogućnosti parlamenta da stvori stabilnu vladu državni poglavar često koristi izvanredne ovlasti i dekrete što ovaj empirijski podtip čini najpotencijalnijim za ustavnu diktaturu, odnosno snažan institucionalni sukob dvaju grana vlasti. (Skach, 2007: 103). Skach isto tako navodi zaključak da je za izbjegavanje podijeljene manjinske vlasti potrebno da izbori iznjedre stabilnu većinu te da je predsjednik integriran u stranački sustav (Skach, 2007: 105).

2.4 Sukob unutar dvojne izvršne vlasti po Olehu Protsyku

Sukob izvršne i zakonodavne vlasti u polupredsjedničkom sustavu je sveprisutan. Duverger (1980) kroz odnos predsjednika i parlamenta daje ulogu državnom poglavaru, Shugart i Carey (1992: 131-147) ističu sukob dva principala (predsjednika i parlamenta) kroz naglašavanje predsjednikovih zakonodavnih ovlasti, a Skach (2007) kroz svoju tipologiju ističe rezultate izbora, odnosno parlamentarnu kompoziciju i stranačko opredjeljenje predsjednika kao ključne za definiranje ustavnih struktura polupredsjedničkih režima. Isto tako, Frye (1997: 525-531) ovaj institucionalni sukob opisuje kroz utjecaj sastava parlamenta na predsjednikovu moć.

Konflikt na razini izvršnog i zakonodavnog tijela prepoznao je i ukrajinski politolog Oleh Protsyk koji je premijera imenovao agentom za čije se izvršne ovlasti sukobljavaju predsjednik i premijer (Protsyk, 2006). Razlog ovog sukoba vidi u institucionalnim karakteristikama semiprezidencijalizma, to jest različitim izbornim bazama i natjecanju oko političkog legitimiteta. Protsyk imenuje dva ključna konflikta, onaj unutar izvršne vlasti između predsjednika i premijera koji na svojoj strani ima parlamentarnu većinu te sukob cjelokupne izvršne vlasti s parlamentarnom većinom (Protsyk, 2006: 222).

U svojem članku *Intra-Executive Competition between President and Prime Minister: Patterns of Institutional Conflict and Cooperation under Semi-Presidentialism* (2006) Protsyk opisuje koji su to ugrađeni poticaji predsjednika da intervenira u rad vlade ili parlamenta. Ovi poticaji prema autoru najviše ovise o stranačkim i izbornim sustavima koji utječu na stabilnost i ideološku strukturu skupštine. Navodi primjer odnosa iz doba poljske tranzicije između predsjednika Kwasniewskog i vlade Jerzyja Buzeka u kojem je državni poglavar kroz korištenje veta pokušavao osporiti donošenje određenih vladinih odluka (Protsyk, 2006: 227). Posljedično, Protsyk kroz svoje istraživanje prepoznaje manjinsku vladu i stranačku pripadnost kao najveće motivatore za predsjednikov ulazak u sukob s ostale dvije institucije vlasti (Protsyk, 2006). Lokacija ovog sukoba ovisna je o ustavnim normama, u premijersko-predsjedničkom režimu parlament se može shvatiti kao jedino mjesto na kojem predsjednik uopće ima mogućnost projicirati svoje ovlasti. Zbog toga je u premijersko-predsjedničkom režimu ovaj sukob posredno između predsjednika i vlade, a neposredno između predsjednika i parlamenta kao vladinog agenta (Protsyk, 2006).

3. Poljski predsjednici 2005. – 2020.

Ova studija slučaja u obzir uzima korištenje ovlasti posljednja tri poljska predsjednika od 2005. do 2020. godine. Redom to su suosnivač i prvi predsjednik Prava i pravde (PiS) Lech Kaczyński, zatim prvi državni poglavar iz redova Građanske platforme Bronisław Komorowski te aktualni poljski predsjednik Andrzej Duda (PiS) čiji je period vladavine limitiran na prvi mandat koji je završio sredinom 2020 (Jasiewicz i Jasiewicz-Betkiewicz, 2006; 2011; 2016; 2021).

Kroz analizu korištenja zakonodavnih ovlasti triju spomenutih predsjednika prikazat će se njihov odnos s poljskim vladama u istom periodu. Za vrijeme 14 godina i 3 mjeseca vladavine trojice predsjednika izmijenilo se devet vlada od kojih su dvije bile suprotne stranačke opredijeljenosti od predsjednika što je iznosilo ukupno 2 godine i 8 mjeseci podijeljene većinske vlasti. Ostatak

vremena poljski sustav vlasti je bio period konsolidirane većinske vlasti (Jasiewicz i Jasiewicz-Betkiewicz, 2006; 2007; 2008; 2011; 2012; 2015; 2016; 2018; 2020; 2021).

3.1 Zakonodavni proces u Poljskoj

U svrhu lakšeg praćenja zakonodavnog sukoba potrebno je ukratko objasniti zakonodavni proces u Poljskoj koji je reguliran od 118. do 124. članka poljskog Ustava. Za početak pravo zakonodavne inicijative imaju vlada, najmanje 15 zastupnika Donjeg doma (Sejm), Gornji dom (Senat), državni poglavar te građanska inicijativa od minimalno 100.000 ljudi. Prijedlog zakona se dostavlja Sejmu, a prije glasanja prolazi kroz tri čitanja te ako je potrebno i parlamentarne odbore koji imaju pravo izmjene i dopune nacrt (Ustav Poljske, 1997).

Nakon toga za izglasavanje prijedloga zakona dovoljna je obična većina. Nacrt se zatim predaje Senatu, koji ima jedan mjesec da ga izglasa, dopuni ili odbaci. Ako Senat odbaci nacrt on se vraća Sejmu koji može preglasati odluku Gornjeg doma apsolutnom većinom. Nakon potvrde Senata ili njegovim preglasavanjem nacrt zakona odlazi predsjedniku koji ima tri tjedna da ga ozakoni potpisom, vrati Sejmu na razmatranje ili preda Ustavnom sudu na procjenu ustavnosti (Ustav Poljske, 1997).

Ako Ustavni sud određeni zakonski prijedlog proglasi neustavnim predsjednik ga ne smije potpisati. Isto tako, ako se određeni dijelovi zakonskog prijedloga proglase neustavnim, a ne utječu na nacrt zakona u cjelini, predsjednik će potpisati one dijelove koje Ustavni sud svojom ocjenom nije izuzeo. Također, ako državni poglavar odluči prijedlog zakona vratiti Sejmu na razmatranje, tada je Donjem domu potrebna posebna većina od 3/5 zastupnika da bi preglasala veto. Ako se skupi takva većina, predsjednik ima tjedan dana da potpisom ozakoni navedeni prijedlog (Ustav Poljske, 1997).

4. Vladavina Lecha Kaczyńskog

Posljednji kvartal 2005. u Poljskoj su obilježili parlamentarni i predsjednički izbori na kojima je pobjedu odnijela ista politička opcija – Pravo i pravda (PiS). Njen predsjednički kandidat, Lech Kaczyński, izabran je za četvrtog predsjednika Treće Republike 23. listopada 2005. godine, a na dužnost je stupio dva mjeseca kasnije (Jasiewicz i Jasiewicz-Betkiewicz, 2006). Kao jedan od vodećih čelnika oporbe za vrijeme demokratske tranzicije bio je prisutan u poljskoj politici još od kraja 1980-ih. Prije nego što je postao predsjednik Kaczyński je obnašao dužnost ministra vanjskih

poslova u vladi Jerzyja Buzeka, a do početka predsjedničkog mandata bio je varšavski gradonačelnik više od tri godine (Jasiewicz i Jasiewicz-Betkiewicz, 2006; Boban, 2011: 199).

Iako su izbori za Sejm održani gotovo mjesec dana prije drugog kruga predsjedničkih izbora, mandatar nove vlade, Kazimierz Marcinkiewicz, imenovan je tek tjedan dana nakon njih. Razlog tome jest sukob dvije najveće stranke – PiS-a s jedne strane i PO-a (Građanske platforme) s druge. Nakon parlamentarnih izbora obje stranke, ideološki desno od centra i sukladno očekivanjima poljske javnosti, međusobno su stupile u pregovore kako bi formirale zajedničku vladu (Jasiewicz i Jasiewicz-Betkiewicz, 2006). Međutim, približavanje predsjedničkih izbora, na kojima je PO bio uvjeren u pobjedu svojeg kandidata i posljedično ojačanu poziciju u pregovorima za ministarske portfelje, onemogućilo je sastavljanje stabilne koalicijske vlade (Jasiewicz i Jasiewicz-Betkiewicz, 2006). Pobjeda Kaczyńskog uzrokovala je dodatne frikcije, a sve je kulminiralo odlukom PiS-a da odustane od pregovora i formira manjinsku vladu uz podršku Lige poljskih obitelji (LPR), Samoobrane Republike Poljske (SO) i Poljske seljačke stranke (PSL) (Jasiewicz i Jasiewicz-Betkiewicz, 2006). Ovakvo međusobno previranje PO-a i PiS-a obilježilo je predsjedništvo Kaczyńskog, posebice nepune dvije godine nakon dolaska na vlast kada je na čelo poljske vlade došao njegov protukandidat s predsjedničkih izbora – Donald Tusk (Jasiewicz i Jasiewicz-Betkiewicz, 2008).

Nemogućnost stvaranja jedinstvene koalicije dviju najvećih stranaka uzrokovao je razdor koji će obilježiti odnose glavnih političkih aktera suvremene Poljske. Također, ovakav razvoj događaja, uz potpuni kolaps ljevice na izborima, usmjerio je poljsko biračko tijelo na odabir između umjerenog desnog centra (PO) i nacionalno-konzervativne desnice (PiS) (Boban, 2011: 199; Jasiewicz i Jasiewicz-Betkiewicz, 2006). Ovaj stranački konflikt može se najizraženije vidjeti u kontrastnom odnosu Lecha Kaczyńskog i njegovih vlada s obzirom na to da su se za njegova mandata izmijenili i konsolidirana većinska i podijeljena većinska vlast. Za vrijeme njegove vladavine izmijenila su se tri premijera i četiri vlade od kojih je samo jedna, ona Donalda Tuska, bila suprotne stranačke opredijeljenosti (Jasiewicz i Jasiewicz-Betkiewicz, 2006; 2007; 2008; 2011).

4.1 Vlade Lecha Kaczyńskog

Prva, manjinska vlada Kazimierza Marcinkiewicza, satkana od konzervativnih i nacionalističkih partnera nije dugo potrajala. Ukupno gledajući vijek iste je bio manji od sedam mjeseci, a ako se

u obzir uzme da je predsjednikov mandat počeo krajem prosinca 2005. ne čudi činjenica da je Lech Kaczyński u ovom periodu iskoristio tek jedan veto te pokrenuo samo 11 zakonodavnih inicijativa (v. *Tablicu 1*) (Jasiewicz i Jasiewicz-Betkiewicz, 2006; 2007; Prezydent.pl, 2009d).

Neefikasnost i nestabilnost ovakve vlade rezultirala je željom PiS-a da oformi stabilniju koalicijsku vlast sa svojim manjinskim partnerima. To mu je skupa s s LPR-om i SO-om uspjelo u svibnju 2006., ali je ta vlada ponovno s Marcinkiewiczem na čelu, potrajala tek dva mjeseca. Nakon toga je uz određena politička trgovanja pa i pod prijetnjom izbora, PiS s istim partnerima oformio koalicijski kabinet s Jarosławom Kaczyńskim na čelu (Boban, 2011: 206; Jasiewicz i Jasiewicz-Betkiewicz, 2007). Nova konsolidirana većinska vlast je potrajala tek nešto više od godinu dana. Sukladno tome, ali i činjenici da je na mjesto premijera došao Jarosław Kaczyński, lider PiS-a, koji je ujedno i predsjednikov brat blizanac, Lech Kaczyński u ovom periodu nije iskoristio svoj najvažniji legislativni prerogativ. Njegov „utjecaj“ na dvojnu izvršnu vlast teško se u ovom periodu može i nazvati utjecajem s obzirom na to da je u navedenom razdoblju od svih zakonodavnih ovlasti pokrenuo tek 13 legislativnih inicijativa (v. *Tablicu 1*) (Prezydent.pl, 2009d).

Također, ovdje treba spomenuti da je Piotr Semka, predsjednikov pristaša, u biografiji Lecha Kaczyńskog naveo da je državni poglavar bio podređen svojem bratu u kreiranju ključnih politika PiS-a. Tako hijerarhija moći unutar stranke pokazuje da predsjednik Kaczyński ni iza zatvorenih vrata nije mogao utjecati na sastavljanje ključnih programskih ciljeva tijekom konsolidirane većinske vlasti (Semka, 2010: 166-167; Brunclík i Kubát, 2018: 118).

Nadalje, nestabilnost koalicijske vlade sastavljene od nepredvidljivih partnera svoj je vrhunac doživjela optužbama Andrzeja Leppera, vođe SO-a, za korupciju. Jarosław Kaczyński na to je odgovorio otpuštanjem ministara svojih koalicijskih partnera što je dovelo do prijevremenih parlamentarnih izbora krajem listopada 2007. Na njima je pobjedu odnijela dotad glavna oporbena stranka – PO koja je skupa s PSL-om, sredinom studenog iste godine, formirala većinu s Donaldom Tuskom na čelu (Jasiewicz i Jasiewicz-Betkiewicz, 2008).

Podjela vlasti između dva nekadašnja protukandidata na predsjedničkim izborima rezultirala je netrpeljivošću unutar dvojne izvršne vlasti sve do smrti predsjednika u travnju 2010. Dokaz tome je da se Lech Kaczyński u ovom periodu nije libio koristiti svoje zakonodavne ovlasti. Tako je u nešto više od dvije godine podijeljene većinske vlasti iskoristio 17 veta, na ustavnu procjenu poslao

19 zakona te pokrenuo 23 legislativne inicijative (v. *Tablicu 1*) (Prezydent.pl, 2009d; Jasiewicz i Jasiewicz-Betkiewicz, 2011).

Tablica 1: Zakonodavne ovlasti Lecha Kaczyńskog po kabinetima

Vlada/Zakonodavna ovlast	Veto	Slanje na ocjenu ustavnosti	Zakonodavna inicijativa
Kazimierz Marcinkiewicz I i II	1	0	11
Jarosław Kaczyński	0	0	13
Donald Tusk I	17	19	23

Izvor: Prezydent.pl, 2009d

4.2 Veta Lecha Kaczyńskog

Kaczyński je za vrijeme svoje vladavine 18 puta iskoristio svoj najvažniji legislativni prerogativ (v. *Tablicu 2*) (Prezydent.pl, 2009d). Ako se поближе promatraju sami sadržaji veta oni se tematski mogu podijeliti u četiri kategorije – veta građanskih i osobnih prava, pravosudna veta, gospodarska veta i veta na upravljanje državnim ustanovama. Veta građanskih prava u ovim konkretnim slučajevima obuhvaćaju prava vlasništva i osobna prava. Pravosudna veta odnose se na predsjednikovo blokiranje prijedloga zakona i amandmana koji su za cilj imali reformu pravosuđa. Zatim, gospodarska veta dotiču se nacrti koji su se prvenstveno odnosili na regulaciju tržišta te mirovinske i druge fondove koji su se financirani iz državne blagajne. Posljednja skupina veta odnosi se na blokade prijedloga zakona koji su prvenstveno regulirali upravljanje javnim zdravstvenim i medijskim ustanovama. U prikazu veta koji slijedi neka od veta analizirana su detaljnije u odnosu na druge sukladno njihovoj popraćenosti u medijima. S obzirom na to da kvalitativna analiza za cilj ima pokazivanje konflikta na relaciji predsjednika i vlade za očekivati je da su medijski popraćenija veta ujedno i ona koja su uzrokovala veće poremećaje u dvojnoj izvršnoj vlasti.

Tablica 2: Sva veta Lecha Kaczyńskog

	Datum veta	Naziv zakonskog prijedloga	Status veta
1.	10. kolovoza 2006.	Zakon od 13. srpnja 2006. o izmjenama i dopunama Zakona – Građanski zakon i pojedini drugi zakoni	Prihvaćen
2.	1. svibnja 2008.	Zakon od 25. travnja 2008. o izmjenama i dopunama Zakona o emitiranju i nekih drugih zakona	Prihvaćen
3.	3. srpnja 2008.	Zakon od 25. lipnja 2008. o izmjenama i dopunama Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o sustavu općih sudova, Zakona o državnom odvjetništvu i Zakona o sustavu općih sudova	Odbijen
4.	24. srpnja 2008.	Zakon od 13. lipnja 2008. o izmjenama i dopunama Zakona o komercijalizaciji i privatizaciji i pojedinim drugim zakonima	Prihvaćen
5.	24. studenog 2008.	Zakon od 10. listopada 2008. o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti poljoprivrednog i šumskog zemljišta	Odbijen
6.	27. studenog 2008.	Zakon od 6. studenoga 2008. Uvodne odredbe u Zakon o zdravstvenoj zaštiti	Prihvaćen
7.	27. studenog 2008.	Zakon od 6. studenog 2008. o zdravstvenim ustanovama	Prihvaćen
8.	27. studenog 2008.	Zakon od 6. studenog 2008. o djelatnicima zdravstvenih ustanova	Prihvaćen
9.	27. studenog 2008.	Zakon od 7. studenog 2008. o izmjenama i dopunama Zakona – Zakon o sustavu općih sudova i pojedini drugi akti	Odbijen
10.	28. studenog 2008.	Zakon od 17. listopada o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti tržišnog natjecanja	Prihvaćen

11.	29. studenog 2008.	Zakon od 23. listopada 2008. o ratifikaciji Konvencije o kontaktu s djecom, izrađene u Strasbourgu 15. svibnja 2003.	Odbijen
12.	29. studenog 2008.	Zakon od 17. listopada 2008. o izmjenama i dopunama Zakona o mirovinama i invalidskim mirovinama iz Fonda socijalnog osiguranja i pojedinim drugim zakonima	Prihvaćen
13.	15. prosinca 2008.	Zakon od 6. studenog 2008. o premošćivanju mirovina	Odbijen
14.	29. prosinca 2008.	Zakon od 5. prosinca o Nacionalnoj školi za pravosuđe i državno odvjetništvo	Odbijen
15.	12. siječnja 2009.	Zakon od 19. prosinca 2008. o kapitalnim mirovinskim fondovima	Prihvaćen
16.	9. ožujka 2009.	Zakon od 12. veljače 2009. o izmjenama i dopunama Zakona o obrazovnom sustavu i nekih drugih zakona	Odbijen
17.	17. srpnja 2009.	Zakon od 24. lipnja 2009. o javnim zadaćama u području medijskih usluga	Prihvaćen
18.	18. rujna 2009.	Zakon od 28. kolovoza 2009. o izmjenama i dopunama Zakona o državom odvjetništvu i pojedinim drugim zakonima	Odbijen

Izvori: Sejm.gov.pl, 2011a; Sejm.gov.pl, 2022a

4.2.1 Veta građanskih i osobnih prava

Za veta osobnih prava i prava vlasništva se ne može reći da su stopirala ključne programske ciljeve predsjedniku suprotstavljenih vlada. Bez obzira na to ona daju naznake ideološkog sukoba između nacionalno-konzervativnog predsjednika i vlade umjerene desnice. U četiri veta ove kategorije nalazi se i jedini veto Kaczyńskog za vrijeme konsolidirane većinske vlasti. Ovaj veto, kojim je predsjednik stopirao amandmane na postojeći zakon o nekretninama ujedno je i jedini ove

kategorije kojeg Sejm nije preglasao (Sejm.gov.pl, 2022a). Također, nerelevantnost ovih veta naglašava i činjenica da je njihovo spominjanje prisutno tek u službenim arhivama Sejma.

Prvi veto Lecha Kaczyńskog jest spomenuti veto na prijedlog zakona o novim amandmanima na zakon o pravima naslijeđa na nekretnine (Sejm.gov.pl, 2022a). Njegova nerelevantnost plod je i konteksta vremena s obzirom na to da je predsjednikova odluka došla u periodu preslagivanja PiS-ove vlade. Tako je idućeg dana glavna politička tema bila službena potvrda tranzicije vlasti u ruke predsjednikovog brata blizanca, a ne zakonodavne ovlasti državnog poglavara (Sejm.gov.pl, 2022a; Jasiewicz i Jasiewicz-Betkiewicz, 2008; Prezydent.pl, 2009d).

Još dva građanska veta, ovog puta protiv vlade Donalda Tuska, Kaczyński je iskoristio krajem studenog 2008. Prvi na prijedlog amandmana Zakona o zaštiti poljoprivrednog i šumskog zemljišta koji se odnosio na uklanjanje određenih kategorija poljoprivrednih zemljišta unutar administrativnih granica gradova te davanje istih u investicijske svrhe (Sejm.gov.pl, 2011a; Sejm.gov.pl, 2008a). Predsjednik je u svojem obrazloženju istaknuo nemogućnost isticanja jasne administrativne granice gradova uslijed sve veće urbanizacije poljskih gradova te mogućnost bespravne gradnje i potencijal zakona da poveća socijalne nejednakosti favorizirajući interese bogatih investitora naspram poljoprivrednika (Sejm.gov.pl, 2008b). Bez obzira na predsjednikov prerogativ vladajuća koalicija je u prosincu 2008. skupila dovoljno ruku da preglasa predsjednikovu odluku (Sejm.gov.pl, 2011a).

Drugi građanski veto u studenom 2008. Kaczyński je iskoristio za blokiranje prijedloga zakona o ratifikaciji konvencije o kontaktu s djecom, sastavljene u Strasbourgu (Prezydent.pl, 2009d). U svojem obrazloženju predsjednik je naglasio neefikasnost konvencije u zemljama koje su dosad ratificirale ovaj sporazum te preispitao utjecaj zakona na obitelji smatrajući da je konvencija pravno nejasna (Sejm.gov.pl, 2008c). Također, predsjednik je ispitao njenu obvezujuću karakteristiku koja nameće državi potpisnici kratku prilagodbu na akte koje konvencija propisuje te jednostrano preglasava nacionalne zakone koji štite prava djece (Sejm.gov.pl, 2008c). Bez obzira na predsjednikovo neslaganje Sejm je 24. ožujka 2009. uspješno preglasao predsjednikov veto (Sejm.gov.pl, 2008b).

Četvrti i posljednji civilni veto Kaczyński je iskoristio u ožujku 2009. Ovim vetom predsjednik je nastojao spriječiti amandmane na Zakon o obrazovnom sustavu koji je predviđao smanjivanje donje granice za odlazak u školu sa sedam na šest godina (Prezydent.pl, 2009d). Iako je iza svojeg

veta predsjednik imao i potporu određenog djela prosvjetnih radnika koji su skupa s predsjednikom izrazili sumnju u kapacitete škola i osoblja da omoguće šestogodišnjacima adekvatnu nastavu, predsjednikov veto je odbijen od strane vladajuće koalicije i ljevice – SLD-a (Prezydent.pl, 2009a; Wydarzenia.interia.pl, 2009a; Sejm.gov.pl, 2011a).

4.2.2 Pravosudna veta

Pravosudna veta prate jednu od četiri velikih reformi oko kojih su se sukobili predsjednik i vladajuća koalicija te pokazuju sve izazove zakonodavnog procesa za vladu. Ako se pobliže promotre sami sadržaji ove kategorije veta očito je kako je između vladajuće koalicije i predsjednika postojalo neslaganje između stupnja nezavisnosti pravosuđa, odnosno načina na koji se ona treba ostvariti. Također, iako je predsjednik tijekom pravosudnog sukoba često optuživao vladajuću koaliciju za nepoštivanje Ustava i uzurpaciju njegovih ovlasti, ovo je jedina skupina veta u kojima je prerogativ državnog poglavara svaki put uspješno preglasan (Sejm.gov.pl, 2011a).

Prvi pravosudni veto Kaczyński je iskoristio u srpnju 2008. na prijedlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o sustavu općeg tužiteljstva i zakona o sustavu općih sudova (Sejm.gov.pl, 2011a). Nacrt zakona je za cilj imao slobodniji protok sudaca unutar pravosudnog sustava. U prvu ruku redefinirao je kriterij za odabir sudaca i ukinuo tzv. horizontalnu promociju (promoviranje na temelju staža) (Sejm.gov.pl, 2008d). Kaczyński je svoj veto obrazložio time da će zakon onemogućiti nagrađivanje sudaca s dugogodišnjim iskustvom koji nemaju za cilj napredovanje na više sudove te da će posljedica toga biti odlazak dugogodišnjih sudaca na plaćenije poslove u struci (Sejm.gov.pl, 2011a). Specifičnost za ovaj veto jest da on nije ni stavljen na raspravljanje Sejmu već je prijedlog zakona proglašen hitnim, i uz mišljenje predsjedništva Sejma automatski usvojen (Wydarzenia.interia.pl, 2008a; Sejm.gov.pl, 2008d). Ovaj presedan kojim su uzurpirane predsjednikove ustavne ovlasti opravdan je širokim shvaćanjem članka 80. Poslovnika Sejma Republike Poljske koji propisuje da predsjedništvo Sejma odlučuje o daljnjoj zakonodavnoj proceduri predsjednikovog veta na hitni prijedlog zakona (Poslovnik Sejma, 2022; Sejm.gov.pl, 2022g). Članak 80. Poslovnika Sejma legitimiran je 123. člankom poljskog ustava koji uistinu dopušta da parlamentarna procedura (Poslovnik Sejma) odlučuje o tijeku hitnog nacrta. Međutim, nigdje u ustavu i poslovniku nije izričito napisano da predsjedništvo Sejma ima pravo odbaciti predsjednikov prerogativ (Ustav Poljske, 1997; Poslovnik Sejma, 2022).

Ovakvo odbijanje predsjedničkog prerogativa koji nije vraćen Sejmu odrazio se na idući pravosudni veto Kaczyńskog. U njemu je predsjednik u studenom iste godine blokirao prijedloge amandmana na Zakon o sustavu općih sudova (Prezydent.pl, 2009d). Nacrt se odnosio na načela naknade za rad sudaca i tužitelja, ali je predsjednik u svojem priopćenju naglasio da se radi o još jednom pokušaju vladajućih da u potpunosti ukinu horizontalnu promociju sudaca. U gotovo dvije trećine priopćenja Kaczyński je komentirao prošlu uzurpaciju njegove najvažnije zakonodavne ovlasti koja je pod izlikom hitnosti odbacila ustavna načela poljske države (Sejm.gov.pl, 2008e; Sejm.gov.pl, 2008f). Bez obzira na njegov prosvjed oko zloupotrebe institucije predsjedničkog veta isti je ovaj puta vraćen Sejmu gdje je odbijen od strane 286 zastupnika (Wydarzenia.interia.pl, 2008b).

Kontroverze oko pravosudne reforme nastavile su se i idućeg mjeseca kada je predsjednik Sejmu na razmatranje vratio prijedlog zakona o Nacionalnoj školi za pravosuđe i državno odvjetništvo (Prezydent.pl, 2009d). Nacrt je u svojoj suštini predviđao novi model pravosudne primjene i centraliziranije obrazovanje djelatnika za potrebe pravosuđa i državnog odvjetništva (Wydarzenia.interia.pl, 2008c; Sejm.gov.pl, 2008g). Predsjednik je izrazio svoje neslaganje odredbom kojom se propisuje da državni poglavar mora imenovati suce unutar jednog mjeseca od slanja zahtjeva Nacionalnog sudbenog vijeća. Ovakav prijedlog Kaczyński je smatrao protuustavnim jer predsjedniku dosad nigdje u Ustavu nije bio propisan vremenski period u kojem treba imenovati suce (Poljski Ustav, 1997; Sejm.gov.pl, 2008g). S druge strane, prema mišljenjima vodećih ljudi vladajuće koalicije, predsjednik je ovim vetom pokušao zamaskirati činjenicu da određeni pravosudni djelatnici čekaju njegovo imenovanje godinama. Iz istih razloga na stranu vladajućih je stao i SLD, najveća stranka ljevice, čiji je zastupnik Ryszard Kalisz, tada predsjednik Odbora za pravosuđe i ljudska prava, ironično naglasio da je predsjedniku dovoljno tri tjedna za veto, ali ne i mjesec dana za imenovanje sudaca. (Wydarzenia.interia.pl, 2008c; Wydarzenia.interia.pl, 2009b). S obzirom na ovakvu podršku SLD-a predsjednikov veto je očekivano odbijen krajem siječnja 2009. (Sejm.gov.pl, 2011a).

Do idućeg pravosudnog veta Lecha Kaczyńskog prošlo je gotovo godinu dana, a neslaganje oko posljednjeg veta ove kategorije može se shvatiti kao nadogradnja pravosudnog sukoba oko kojih su se sporili vladajuća koalicija i predsjednik (Prezydent.pl, 2009d). Tako je on svakako nadopuna

gore navedenog zakona koji je za cilj imao reformu obrazovanja svih pravosudnih djelatnika uključujući i glavnog tužitelja čime su stavljeni temelji za neovisnost ove funkcije.

Upravo je ta nezavisnost glavnog tužitelja bila predmet spora u zadnjem pravosudnom vetu. Tako je predsjednik svoj prerogativ stavio na prijedlog zakona koji je za cilj imao odvajanje funkcije glavnog tužitelja i ministra pravosuđa koja je dotad bila objedinjena u poziciji ministra pravosuđa. (Sejm.gov.pl, 2009a; Wydarzenia.interia.pl, 2009c). U svojem obrazloženju Kaczyński je optužio PO i PSL da otuđenjem političke funkcije (ministar pravosuđa) žele izbjeći odgovornost za svakodnevne probleme s kojima se suočavaju obični Poljaci (Prezydent.pl, 2009b). S druge strane, Građanska platforma je ovaj prijedlog zakona opisala kao konačnu slagalicu u potpunoj depolitizaciji pravosuđa te su njeni zastupnici kritizirali predsjednika da svoj veto koristi u službi PiS-a kako bi mu, jednom kada dođe na vlast, omogućio političke čistke (Wydarzenia.interia.pl, 2009c).

Koliko je ovaj sukob izazvao kontroverzi najbolje govori i činjenica da je Donald Tusk četiri dana nakon predsjednikovog veta u obraćanju javnosti poručio da se državnom poglavaru Poljske treba ukinuti njegov najvažniji legislativni prerogativ (Reuters.com, 2009). Zanimljivo, u istom trenutku je pod patronažom bivših predsjednika Ustavnog suda postojala inicijativa koja je za cilj imala smanjiti broj zastupnika potrebnih za preglasavanje predsjednikovog veta na običnu većinu (Wydarzenia.interia.pl, 2009d). Naravno PO je podržao ovakvu inicijativu za promjenu Ustava, ali je u tome ostao sam jer je za njeno izglasavanje potrebno 2/3 zastupnika Sejma. S obzirom na to da je za ovakvu većinu bila potrebna podrška PiS-a, koji nije imao nikakvu želju za navedene promjene, ni PSL se nije previše zamario ovom inicijativom. Iako na kraju nisu poduzete nikakve konkretne mjere za mijenjanje ustavnih odredbi predsjednikov veto je uz potporu SLD-a odbijen te je zakon u listopadu 2009. objavljen u službenim novinama (Wydarzenia.interia.pl, 2009e; Wydarzenia.interia.pl, 2009f).

4.2.3 Gospodarska veta

Sva gospodarska veta Lecha Kaczyńskog iskorištena su u vremenskom periodu od samo tri mjeseca (Prezydent.pl, 2009d). Ona se očekivano isprepleću sa socijalnim pitanjima određenih društvenih grupacije te se u njima u prvu ruku mogu vidjeti različiti ekonomski programi dvaju aktera. Tako se Kaczyńskog može promatrati kroz prizmu protekcionizma tržišta i državnih fondova, a vladu Donalda Tuska kroz liberalizaciju istih. Također, iako je tek jedan predsjednikov

veto ove kategorije preglasan ujedno se radi i o najvažnijem vetu koji na kraju ipak nije uspio stopirati mirovinsku reformu vladajuće koalicije.

Prvi gospodarski veto Kaczyński je iskoristio 28. studenog 2008. kada je Sejmu na razmatranje vratio prijedlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti tržišnog natjecanja. Spornim se za predsjednika pokazalo micanje članaka postojećeg zakona kojim se htjela nametnuti veća liberalizacija tržišta (Sejm.gov.pl, 2008h; Prezydent.pl, 2009d). Predsjednik je u svojem priopćenju naglasio da će ovim zakonom veliki ekonomski igrači istisnuti malog poduzetnika. Također, zamjerio je brzinu kojom je Građanska platforma htjela usvojiti navedene promjene te naglasio kako to pokazuje da se osim PiS-a ni ostali oporbni saborski klubovi ne slažu s ovim nacrtom. Predsjednikovo mišljenje se pokazalo točnim s obzirom na to da PO nije skupio dovoljno ruku za preglasavanje predsjednikovog veta (Sejm.gov.pl, 2011a; Sejm.gov.pl, 2008i).

Na idući gospodarski veto, u najaktivnijem mjesecu vladavine Lecha Kaczyńskog, Poljska je čekala tek jedan dan. Predsjednik je Sejmu na razmatranje vratio prijedlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o mirovinama i invalidskim mirovinama iz fonda socijalnog osiguranja. Prijedlog vladajuće koalicije odnosio se na novo obračunavanje invalidskih mirovina za osobe rođene nakon 1948. (Sejm.gov.pl, 2008j). Predsjednik je u svojem neslaganju naveo da će novim izračunom invalidnine i beneficije korisnika biti smanjene, a da će posebice to pogoditi najsiromašnije pripadnike ove socijalne grupe. Iako se ovaj veto uvelike dotiče socijalnog pitanja ugroženih društvenih skupina, ovaj veto se može smatrati gospodarskim jer ga je vladajuća koalicija u prvu ruku opravdala efikasnijim upravljanjem mirovinskog sustava (Sejm.gov.pl, 2008p). Sejm je očekivano, uz potporu Ljevice podržao predsjednikov veto i ugušio prijedlog vladajuće koalicije (Sejm.gov.pl, 2011a; Sejm.gov.pl, 2008k).

Učestalost neslaganja na gospodarskom planu nije se smanjila ni s idućim vetom ove kategorije s obzirom na to da ga je predsjednik ponovno iskoristio već za dva tjedna. Jednim od svojih kontroverznijih veta Kaczyński je preispitao zakon o premošćivanju mirovina (prijevremene mirovine) (Sejm.gov.pl, 2008l; Prezydent.pl, 2009d). U svojem najspornijem dijelu ovaj nacrt zakona predlagao je da četiri puta manje ljudi ostvaruje pravo na prijevremenu mirovinu od iduće kalendarske godine. Predsjednik je u svojem obrazloženju naveo da će se ovime prekršiti ustavno načelo ravnopravnosti te da bi zakon u ovakvom obliku izazvao široke društvene podjele (Wydarzenia.interia.pl, 2008d; Sejm.gov.pl, 2008m).

Nasuprot njegovom stajalištu tadašnja ministrica rada, Jolanta Fedak, optužila je predsjednika da korištenjem svojeg veta u pitanje dovodi mogućnost države da isplati prijevremene mirovine za građane koji to pravo ostvaruju početkom nove kalendarske godine (Wydarzenia.interia.pl, 2008d). Također, Bronisław Komorowski tada maršal (predsjednik) Sejma i jedan od vodećih ljudi PO-a, upozorio je da bi posljedice podržavanja veta bile katastrofalne za mirovinsku reformu te da imaju potencijal uzrokovati financijski kolaps zemlje u cjelini (Dziennik.pl, 2008).

Koliko je ovaj veto izazvao kontroverzi svjedoči i društvena rasprava oko predsjednikove odluke. Tako su s jedne strane sindikati podržali predsjednikovo mišljenje i sukobili se s poduzetnicima koji su podržali Tuskovu vladu. Sve to prelilo se i na odluku saborskih klubova pa je tako SLD, o kojem je preglasavanje veta ovisilo, u početku podržao predsjednikovu odluku da bi ju na kraju skupa sa vladajućom koalicijom uspješno odbio (Wydarzenia.interia.pl, 2008e; Wydarzenia.interia.pl, 2008b; Sejm.gov.pl, 2011a).

Ulaskom u 2009. netrpeljivost unutar dvojne izvršne vlasti oko državnih fondova se nastavila. Tako je u siječnju predsjednik iskoristio svoj zadnji gospodarski veto kako bi uspješno blokirao zakon od 19. prosinca 2008. o kapitalnim mirovinskim fondovima (Prezydent.pl, 2009d; Sejm.gov.pl, 2011a). Prema službenim stranicama parlamenta nacrt zakona je „definirao načela osnivanja, organiziranja i obavljanja djelatnosti mirovinskih fondova životnog kapitala“ (Sejm.gov.pl, 2008n: 1), odnosno kontrolirao obujam novčanih isplata korisnicima (Sejm.gov.pl, 2008n).

Niz zamjerki koje je predsjednik izložio uz dani veto u suštini su izražavali nezadovoljstvo vladajućom koalicijom da u obzir uzme likvidnost države. Kaczynski je tako smatrao da vlada ovim zakonom previše izlaže riziku ne samo vlastitu financijsku održivost već to čini na neobazriv i ubrzan način ne uzimajući u obzir promjenjivost gospodarskih zahtjeva, odnosno potencijalne ekonomske krize (Sejm.gov.pl, 2009b).

4.2.4 Veta na upravljanje državnim ustanovama

Skupina veta za upravljanje državnim institucijama najbrojnija su od svih kategorija Lecha Kaczyńskog. Ova veta svojevrsna su nadogradnja na gospodarska veta, jer čak i više od njih pokazuju različite ekonomske modele upravljanja državnim institucijama. Također, sva osim jednog veta ove klasifikacije bila su usmjerena na dvije ključne politike vladajuće koalicije – reforme medija i zdravstva. Sukladno tome kako bi se lakše pratila slična tematika ovih veta ona

nisu poredana kronološki kao što je to bio slučaj u ostalim kategorijama već su podijeljena u tri potklase – veto uklanjanja limita plaće direktora državnih tvrtki, veta medijske reforme i veta zdravstvene reforme.

Zbog opsežnosti „reformskih“ veta prvo treba spomenuti veto na prijedlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o komercijalizaciji i privatizaciji kojeg je Kaczyński iskoristio u srpnju 2008 (Prezydent.pl, 2009d). Prijedlog zakona je za cilj imao uklanjanje limita plaće direktora državnih tvrtki. U svojem obrazloženju Kaczyński je ovaj prijedlog zakona smatrao sramotnim jer bi samo produbio ekonomsku razliku između izvršnih direktora i običnih radnika (Reuters.com, 2008a; Sejm.gov.pl, 2008o). Iako je na prvom čitanju nacrt zakona došlo do burne rasprave u Sejmu, sam veto nije naišao na veliki otpor vladajuće koalicije te je zbog svojih elitističkih elemenata uz očekivanu potporu SLD-a prihvaćen (Sejm.gov.pl, 2011a; Wydarzenia.interia.pl, 2008f).

4.2.4.1 Veta na medijsku reformu

Prvi medijski veto na praznik rada 2008. ujedno je bio i početak zakonodavnog sukoba podijeljene većinske vlasti koja je počela 16. studenog 2007. dolaskom Donalda Tuska na vlast (Prezydent.pl, 2009d; Jasiewicz i Jasiewicz-Betkiewicz, 2008). Njime je predsjednik uspješno blokirao zakon od 25. travnja o izmjenama i dopunama Zakona o emitiranju. Spornim se za predsjednika u ovim amandmanima pokazalo to što je vladajuća koalicija predložila da glavna skupština dioničara, odnosno većinski vlasnik (ministarstvo financija), u uvjetima lošeg poslovanja ima mogućnost otpuštanja članova odbora poljske televizije i radija (Wydarzenia.interia.pl, 2008g; Sejm.gov.pl, 2007). Osim što je naglasio veću politizaciju medija, predsjednik je PO-u zamjerio potencijalnu komercijalizaciju javne televizije koja će smanjiti udio nacionalnih medija, a tako i javnih interesa na tržištu (Prezydent.pl, 2008). Građanska platforma je ovaj nacrt opravdala željom za većom efikasnošću medija, odnosno funkcioniranjem Nacionalnog vijeća za emitiranje (KRRiT-a) u slučaju isteka mandata nekih od članova odbora (Sejm.gov.pl, 2007).

Međutim, po različitoj retorici vladajuće koalicije može se vidjeti sva kratkovidnost PO-a da u medijsku reformu ne uključi i pripadnike SLD-a o čijim glasovima je ovisilo preglasavanje predsjednikovog veta. Tako je, Zbigniew Chlebowski, predsjednik sejmškog kluba Građanske platforme, svjestan manje potpore koju je ovaj nacrt imao zamolio predsjednika da isti umjesto veta preda na ustavnu procjenu (Wydarzenia.interia.pl, 2008h). Oštriju kritiku predsjednikovog prerogativa dala je Iwona Śledzińska-Katarasińska, tada predsjednica parlamentarnog odbora za

kulturu i medije, koja je predsjednika optužila da veto koristi samo zato što po trenutnim regulativama PiS ima veliki utjecaj u medijskim ustanovama. S druge strane, kritike Građanskoj platformi nisu dolazile samo od sejmских klubova oporbe već je i PSL, PO-ov koalicijski partner, priznao da je potraćeno šest mjeseci na ovaj zakon te da je propust napravljen onog trenutka kada SLD-u nije dopušteno da uvede određene amandmane u završni nacrt (Wydarzenia.interia.pl, 2008h)

Sličan sukob prelio se i na sam kraj predsjednikove vladavine. Kaczyński je ponovno stopirao napore PO-a u srpnju 2009. kada je Sejmu na razmatranje vratio prijedlog zakona od 24. lipnja iste godine o javnim poslovima u području medijskih usluga (Prezydent.pl, 2009d). U svojem najspornijem dijelu nacrt zakona se doticao načina financiranja nacionalnih medija. S jedne strane Građanska platforma je htjela ukinuti pretplate na javnu televiziju i financirati nacionalne medije iz državnog proračuna (Sejm.gov.pl, 2009c; Prezydent.pl, 2009c). S druge strane, Kaczyński i PiS su smatrali da će se ovime ugroziti neovisnost medija jer će njihov proračun ovisiti o parlamentarnoj većini, odnosno vladi. Također, predsjednik je naglasio i da će ovakav zakon dovesti do komercijalizacije javnih medija te pomalo paradoksalno, kao euroskeptik upozorio proeuropsku vladu da nacrt zakona nije usuglasila s direktivama Europske komisije (Prezydent.pl, 2009c).

Parlamentarna borba koja je uslijedila u potpunosti dočarava prepreke s kojima se premijer i njegova stranka moraju suočiti u zakonodavnom procesu polupredsjedničkog sustava. Tako je prvi nacrt zakona, u očekivanju predsjednikovog veta, napravljen uz podršku koalicijskih partnera, ali i SLD-a. Ovakva parlamentarna većina u tom je trenutku bila dovoljna da preglasa potencijalni veto Kaczyńskog. Međutim, problemi su nastali kada je nacrt zakona išao na pregled Senatu koji je tražio da se uvedu amandmani koji ne obvezuju vladu na isplaćivanje minimalnog godišnjeg iznosa Nacionalnom vijeću za emitiranje (Money.pl, 2009a). Također, PSL je od PO-a tražio da se medije obveže na promicanje kršćanskih vrijednosti što je podržao i PiS. Obje navedene promjene su prihvaćene kako bi zakon prošao kroz dva doma što je za posljedicu imalo odustajanje SLD-a od potpore vladajućoj koaliciji (Money.pl, 2009b; Wydarzenia.interia.pl, 2009g; Wydarzenia.interia.pl, 2009h). Posljedično, prijedlog zakona je na kraju ugušen jer su i PiS i SLD podržali predsjednikov veto, a sve to dovelo je do novih političkih netrpeljivosti između vladajuće koalicije i oporbe. Tako je Donald Tusk nedugo nakon prihvaćanja predsjednikovog veta optužio

SLD i PiS da su u međusobnoj suradnji blokirali zakon kako bi si osigurali čelne pozicije u nacionalnim medijima (Wydarzenia.interia.pl, 2009i). Ovaj prijedlog zakona u prvu ruku je specifičan zbog toga što kroz sve svoje prevrate pokazuje na koji način je premijeru u polupredsjedničkom sustavu teško zadovoljiti uvjete svih aktera, posebice ako nasuprot sebe ima neloyalnog predsjednika, nekohezivne partnere (PSL i SLD), ali i instituciju veta za čije je preglasavanje potrebna posebna većina.

4.2.4.2 Veta na zdravstvenu reformu

Veta na zdravstvenu reformu zadnja su ključna veta koja su se dotakla jedne od temeljnih politika vladajuće koalicije. S obzirom na to da se radi o paketu veta na tri prijedloga zakona, ovi prerogativi Lecha Kaczyńskog mogu se promatrati kao jedna cjelina. U svojem glavnom, ujedno i najspornijem dijelu prijedlozi zakona na koje je predsjednik stavio veto su za cilj imali preustroj zdravstvenih ustanova u društva kapitala. Vlada je novim modelom upravljanja htjela omogućiti lokalnim samoupravama da raspolažu dionicama zdravstvenih ustanova i tako komercijaliziraju i privatiziraju zdravstvo (Wydarzenia.interia.pl, 2008i).

Nasuprot njima, Kaczyński je pod parolom „bolesna osoba nije roba“ uz svoja veta istaknuo da ovakvi zakoni ne bi podržavali osnovno načelo ravnopravnosti jer bi ovisili o platežnoj moći pacijenta (Money.pl, 2008). Osim predsjednika nezadovoljstvo ovakvim prijedlozima su istaknuli i sindikati koji su održali sastanke s Kaczyńskim i prije nego što su nacrti otišli na prvo glasanje Sejmu (Eurofound.europa.eu, 2008). Nezadovoljstvo sindikata, ali i podijeljenost struke oko navedenih prijedloga prelili su se i na parlamentarni sukob (Wiadomosci.wp.pl, 2008). S jedne strane zastupnici PO-a vođeni tadašnjom ministricom zdravstva, Ewom Kopacz, optužili su predsjednika da zbog nesposobnosti da nadiđe svoje stranačke okove Poljskoj ostavlja neefikasno zdravstvo te da svojim blokiranjem tri ključna prijedloga onemogućava i provedbu ostala tri zdravstvena zakona koja su predstavljena uz njih (Wydarzenia.interia.pl, 2008i). Nasuprot njima vodeći ljudi PiS-a su očekivano stali uz predsjednikov veto ističući da su protiv komercijalizacije i privatizacija državnih ustanova, posebno bolnica. Nimalo iznenađujuće, ali ne iz stranačkih već socijalnih uvjerenja u njihov tabor su pohrlili i zastupnici SLD-a zbog čega vladajuća koalicija nije uspjela prikupiti dovoljno ruku za preglasavanje predsjednikovog veta (Wiadomosci.wp.pl, 2008; Money.pl, 2008; Sejm.gov.pl, 2011a).

Sukob oko zdravstvenih veta preslikava konflikt dvaju aktera o vetima za upravljanje državnim ustanovama. Očito je da se i u ovoj kategoriji veta može uzeti u obzir stupanj ideološkog spektra na kojem se nalaze obje stranke, odnosno njeni glavni akteri. S jedne strane nalazi se poslovno usmjerena umjerena desnica koja pokušava ostvariti što veću konkurentnost državnih institucija i korist građana preko tržišnog natjecanja. Nasuprot njoj nalazi se protektivna konzervativna desnica koja državne institucije smatra nacionalnim interesom koji nije na rasprodaju.

4.3 Aktivnost i reaktivnost Lecha Kaczyńskog

Od ostalih zakonodavnih ovlasti Lech Kaczyński je 19 puta poslao prijedlog zakona na ocjenu ustavnosti (Prezydent.pl, 2022c). Svaki nacrt koji je predsjednik poslao Ustavnom sudu ujedno je bio prijedlog vlade Donalda Tuska, odnosno poslan je u periodu podijeljene većinske vlasti. Ako se поближе promotre sami sadržaji tih prijedloga većinu ih se može smjestiti u gore već prikazane kategorije u kojima se nalaze i veta Kaczyńskog – gospodarske, upravljanja, osobnih prava i pravosuđa. Međutim, u slanju na ustavnu procjenu predsjednik se također dotaknuo pitanja sigurnosti te provedbe političkih procesa tako što je Ustavnom sudu poslao prijedlog izbornog zakona i nacrt o financiranju stranaka (Prezydent.pl, 2022c).

Nadalje, ukupna reaktivnost (veto + slanje prijedloga na ustavnu procjenu) Lecha Kaczyńskog broji 37 limitirajućih ovlasti na prijedloge zakona. Za vrijeme svoje vladavine predsjednik je svojim potpisom ozakonio 927 nacrtu što znači da je u prosjeku na svakih 25 potpisanih prijedloga zakona reagirao svojim blokirajućim ovlastima. Ako ovaj udio podijelimo na konsolidiranu većinsku i podijeljenu većinsku vlast onda dolazimo do udjela od jedne reaktivne ovlasti na 368 potpisanih zakona za vrijeme habitacije. Nasuprot tome za vrijeme kohabitacije predsjednik je iskoristio 36 reaktivnih ovlasti i potpisao 559 prijedloga zakona. Drugim riječima, u prosjeku je na 15 potpisanih prijedloga reagirao limitirajućim ovlastima. Ove činjenice pokazuju da je u skladu s tezom rada reaktivnost Lecha Kaczyńskog u prosjeku bila 24 puta veća za vrijeme podijeljene većinske vlasti (Sejm.gov.pl, 2022b; Sejm.gov.pl, 2022c).

Nadalje, predsjednik je za svoje vladavine inicirao 47 zakonskih prijedloga i to 24 tijekom konsolidirane većinske vlasti, a 23 tijekom podijeljene većinske vlasti (Prezydent.pl, 2022d). U isto vrijeme njegove vlade su inicirale 794 prijedloga zakona što je 17 puta više od predsjednika. Ako i ovu zakonodavnu ovlast podijelimo na period kohabitacije i habitacije tada dolazimo do 331. zakonodavne inicijative PiS-ovih vlada i 463 inicijativa kabineta Donalda Tuska. Drugim

riječima predsjednik je za vrijeme konsolidirane većinske vlasti svakih 14 prijedloga vlade popratio svojim nacrtom. Nasuprot tome za vrijeme podijeljene većinske vlasti to je činio svakih 20 prijedloga. Iz ovih činjenica daje se zaključiti kako je kod Lecha Kaczyńskog zakonodavna inicijativa uvjetovana njenim potencijalnim uspjeh (Sejm.gov.pl, 2022d; Sejm.gov.pl, 2022e) .

5. Vladavina Bronisława Komorowskog

Nakon avionske nesreće kod Smolenska 10. travnja 2010. u kojem je skupa s predsjednikom poginula njegova supruga, gotovo cijeli vojni vrh, veliki dio civilnih službenika te petnaest zastupnika parlamenta, po članku 131. poljskog Ustava, predsjedničke ovlasti privremeno su prešle na tadašnjeg Maršala Sejma Bronisława Komorowskog. Sukladno članku 128. on je u roku od dva tjedna raspisao nove prijevremene izbore na kojima se i sam kandidirao uz podršku Građanske platforme (Ustav Poljske, 1997; Jasiewicz i Jasiewicz-Betkiewicz, 2011). Na izborima obilježenim tragičnom sudbinom prethodnog predsjednika, Bronisław Komorowski pobijedio je njegovog brata blizanca, lidera PiS-a i bivšeg premijera Jarosława Kaczyńskog (Prezydent.pl, 2022a)

Kao i svoj prethodnik Komorowski je u poljskoj politici bio prisutan od kraja 80-ih. Padom komunizma uključuje se u pluralni politički život Treće Republike pa tako obnaša dužnost zamjenika ministra obrane u tri vlade 1990-ih (Morawiecki, Bielecki, Suchocka) prije nego i sam postaje ministrom istog resora u vladi Jerzyja Buzeka (Prezydent.pl³). Sličan politički put sa svojim prethodnikom prekida 2001. kada pristupa Građanskoj platformi i ubrzo postaje zamjenik predsjednika stranke. Pobjedom PO-a na parlamentarnim izborima 2007. postaje Maršal Sejma te će ovu dužnost obavljati sve do 8. srpnja 2010. kada je u drugom krugu predsjedničkih izbora postao četvrti predsjednik Treće Poljske Republike (Britannica.com, 2022; Jasiewicz i Jasiewicz-Betkiewicz, 2011).

Dolaskom Komorowskog na vlast u Poljskoj započinje petogodišnji period konsolidirane većinske vlasti. Sukladno političkom putu Komorowskog, ali i činjenici da je PO uz PiS najcentraliziranija stranke Poljske u kojoj je lider stranke ključan za donošenje stranačkih programa ni Komorowskog se ne može smatrati predsjednikom koji je neformalnim putem mogao utjecati na ključne politike svoje stranke tijekom habitacije (Tomczak, 2015).

Za vrijeme predsjedništva Komorowskog izmijenili su se šesti i sedmi saziv Sejma, a zbog parlamentarnih izbora 2011., ali i odlaska Donalda Tuska na mjesto predsjednika Europskog vijeća, promijenila su se i tri vlade. Prva dva bila su pod Tuskovim vodstvom, a posljednji pod vodstvom druge premijerke Poljske i bivše ministrice zdravstva Ewe Kopacz (BBC.com, 2014; Jasiewicz i Jasiewicz-Betkiewicz, 2012; Jasiewicz i Jasiewicz-Betkiewicz, 2015).

5.1 Vlade Bronisława Komorowskog

S obzirom na to da se radi o gotovo istoj vladinoj, ali i parlamentarnoj kompoziciji koja se nezamjetno promijenila nakon navedenih parlamentarnih izbora, ova tri kabineta mogu se smatrati istom vlašću Građanske platforme i PSL-a (Jasiewicz i Jasiewicz-Betkiewicz, 2012). Prvi kabinet Donalda Tuska, Komorowski je naslijedio od svojeg prethodnika, a pobjeda PO-a na izborima u studenom 2011., značila je da po prvi puta u Trećoj Republici ista vlada dobiva drugi uzastopni mandat (Jasiewicz i Jasiewicz-Betkiewicz, 2012). Ovu konsolidaciju institucije vlade nadopunio je i miran suživot s novim predsjednikom koji je u nešto više od godinu dana prvog kabineta iskoristio dva veta, poslao jedan zakon na ustavnu procjenu te inicirao sedam zakonskih prijedloga (v. *Tablicu 3*) (Prezydent, 2022b; Prezydent.pl, 2022e; Prezydent.pl, 2022i).

Drugi kabinet Donalda Tuska bio je nastavak iste vladajuće koalicije oformljene od PO-a i PSL-a. U nešto manje od tri godine ove vlade predsjednik Komorowski je dva puta iskoristio svoj najveći legislativni prerogativ, poslao devet zakona na ustavnu procjenu i pokrenuo četrnaest zakonodavnih inicijativa (v. *Tablicu 3*) (Prezydent, 2022b; Prezydent.pl, 2022e; Prezydent.pl, 2022i). Nastavak iste vlade može se gledati i kroz treći kabinet za vrijeme predsjednikovog mandata. Tako je u rujnu 2014., nakon potvrde da je Donald Tusk izabran za predsjednika Europske komisije, preslagivanjem na čelo poljske vlade po drugi puta došla žena i dotadašnja predsjednica Sejma Ewa Kopacz. Konsolidirana većinska vlast nove premijerke i Komorowskog trajala je nešto manje od godinu dana, a za vrijeme nje predsjednik nije posezao za vetom, ali je zato predložio osam zakonodavnih inicijativa i poslao četiri prijedloga zakona na ustavnu procjenu (v. *Tablicu 3*) (Prezydent.pl, 2022e; Prezydent, 2022b; Prezydent.pl, 2022i; Jasiewicz i Jasiewicz-Betkiewicz, 2015; 2016).

Tablica 3: Zakonodavne ovlasti Bronisława Komorowskog po kabinetima

Vlada/Zakonodavna ovlast	Veto	Slanje na ocjenu ustavnosti	Zakonodavna inicijativa
Donald Tusk I	2	1	7
Donald Tusk II	2	9	14
Ewa Kopacz	0	4	8

Izvor: Prezydent.pl, 2022i

5.2 Veta Bronisława Komorowskog

Ukupno gledajući Komorowski je četiri puta iskoristio svoj najvažniji zakonodavni prerogativ (v. Tablicu 4). Zbog malog broja veta, gotovo svaki čini svoju zasebnu kategoriju. Sukladno tome ova zakonodavna ovlast Komorowskog tematski je podijeljena na tri kategorije – vojni veto, pravosudni veto i agrarna veta. Njihov sadržaj, učestalost te reakcija političkih aktera, prvenstveno vlade, pokazuju da predsjednik za razliku od svojeg prethodnika, nijednom nije iskoristio veto protiv programskih ciljeva vladajuće koalicije.

U većini veta Komorowskog promiče se motiv blokiranja prijedloga zakona koje nije inicirala njegova bivša stranka. Ovo je dokaz da Komorowski u svojim zakonodavnim ovlastima nije vidio sredstvo za ulazak u borbu za izvršne ovlasti. O tome najbolje govori činjenica da jedini veto koji je iskoristio protiv vladine inicijative nije bio zbog sadržaja samog nacрта već zbog pravnih grešaka koje su nastale uslijed htijenja za što ubrzaniju komplementarnost zakona s direktivama Europske Unije. Ovakvi rezultati, ali i činjenica da njegova veta imaju stopostotnu uspješnost pokazuju da se veto kao zakonodavna ovlast gotovo uvijek treba gledati kroz sadržaje zakonskih prijedloga kojima se suprotstavlja.

Tablica 4: Sva veta Bronisława Komorowskog

	Datum veta	Naziv zakonskog prijedloga	Staus veta
1.	20. ožujka 2011.	Zakon od 25. veljače o osnivanju Zrakoplovne akademije u Dęblinu	Prihvaćen
2.	24. kolovoza 2011.	Zakon o proizvodnji sjemena	Prihvaćen

3.	26. lipnja 2013.	Nacrt zakona građana o sudbenim okruzima općih sudova i izmjenama i dopunama zakona – Zakon o sustavu općih sudova	Prihvaćen
4.	30. srpnja 2014.	Zakon od 10. lipnja 2014. o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti poljoprivrednog i šumskog zemljišta	Prihvaćen

Izvori: Sejm.gov.pl, 2011a; Sejm.gov.pl, 2015h

5.2.1 Vojni veto

Svoj prvi veto Komorowski je iskoristio krajem ožujka 2011. kada je uspješno blokirao prijedlog zakona o osnivanju Zrakoplovne akademije u Dęblinu (Sejm.gov.pl, 2011b). Sam nacrt regulirao je spajanje dvaju vojnih instituta u novonastalu obrazovnu ustanovu. Najveća razlika sastojala se u tome što bi nova akademija pod patronažom ministarstva obrane omogućavala obrazovanje i civilnim studentima (Sejm.gov.pl, 2010). Predsjednik je svoju odluku obrazložio time da će se smanjiti profesionalnost same institucije jer će veća otvorenost akademije omogućiti dolazak polaznika koji se spremaju za tržište rada i nemaju interes za ostankom u vojnoj službi. Zanimljivo, predsjednik je u svojem priopćenju naglasio kako ova zakonodavna inicijativa dolazi od skupine zastupnika, a ne vlade Donalda Tuska. Iako je ova tvrdnja Komorowskog točna, ona ne mijenja činjenicu da je ovo inicijativa došla od strane zastupnika PO-a i bila podržana od strane svih sejmskih klubova (Sejm.gov.pl, 2010). Očito je kako Komorowski u svojem priopćenju nije htio uzrokovati napetost sa strankom preko čije platforme je došao na vlast (Prezydent.pl, 2011a). Podršku je predsjednik dobio od vojnog vrha i bivših generala dok je ministarstvo obrane u diplomatskom tonu reklo da državni poglavar ima suvereno pravo nad institucijom veta (Dziennik.pl, 2011a).

O tome koliko zakonodavni proces može biti iskorišten za pokretanje sukoba samo radi opstrukcije djelovanja vlade, a ne iz ideoloških ili drugih ciljeva, pokazuje i mišljenje oporbe u ovom slučaju. Tako je PiS, na prvom glasanju Sejma podržao ovaj nacrt zakona (Dziennik.pl, 2011a). Isto tako na predsjednikov veto zastupnici Prava i pravde su reagirali pomalo nezainteresirano naglašavajući da je predsjednik imao priliku svoj legislativni prerogativ iskoristiti i ranije na prijedloge zakona koji su bili od nacionalnog interesa. Međutim, kada je došao red na glasanje o predsjednikovom

vetu PiS je stao na stranu državnog poglavara zbog čega je ovaj prijedlog zakona ugušen u rujnu 2011 (Dziennik.pl, 2011b; Sejm.gov.pl, 2011b). Koliko je ovaj veto sekundaran pokazuje i činjenica da je i PSL na kraju podržao predsjednikovu odluku te da je bez obzira na suprotnost glasanja dva koalicijska partnera vlada bez velikih netrpeljivosti nastavila sa svojim radom.

5.2.2 Pravosudni veto

Jedini pravosudni veto Komorowskog doticao se prijedloga zakona o promjeni Zakona o sustavu općih sudova (Sejm.gov.pl, 2015h). Sam nacrt bio je iniciran od strane građanske inicijative pa kao takav nije ni mogao uzrokovati potrese unutar dvojne izvršne vlasti. Osim toga, predsjednikovu odluku je od početka podržala i Građanska platforma, ali je prijedlog zakona zbog ujedinjena oporbe i zastupnika PSL-a usvojen na prvom glasanju Sejma (Sejm.gov.pl, 2013a; Sejm.gov.pl, 2012). S obzirom na podršku najveće stranke koju vodi druga glava izvršne vlasti (premijer) veto je bez prevelikih kontroverzi, u srpnju 2013., očekivano prihvaćen.

5.2.3 Agrarna veta

Agrarna veta odnose se na zakonske prijedloge koji su se primarno odnosili na pitanja obrade zemljišta. Tako je Komorowski u kolovozu 2011. stopirao prijedlog zakona o sjemenu (Sejm.gov.pl, 2011a). Ovo je ujedno i jedini veto državnog poglavara protiv implementacije zakona u skladu s Europskom Unijom (Sejm.gov.pl, 2011c). U svojem priopćenju predsjednik je istaknuo da se njemu doneseni nacrt zakona ne vodi direktivama Europske Unije koje nalažu veću popustljivost prema genetski modificiranoj hrani. Također, naglasio je da se njemu donesena verzija nacrtu uvelike razlikuje od verzije kojeg je inicirala vlada pri predaji prijedloga Sejmu (Reuters.com, 2011).

Sukladno tome, u svojoj izjavi za medije Komorowski je naglasio da nije protiv same ideje nacrtu već da je u ovom konkretnom slučaju kroz parlamentarne procedure došlo do zamućivanja prvotne verzije čime je prijedlog zakona riječima predsjednika postao „legalni otpad“ (Polskieradio.pl, 2011). U prilog tome ide i činjenica da je ovaj prijedlog zakona napravljen po ubrzanoj proceduri zbog prijetnji sankcijama Europske Unije (Reuters.com, 2008b; Arc2020.eu, 2020). Osim toga Komorowski se u opravdanju svojeg veta pozvao i na mišljenje ministarstva vanjskih poslova koje je također naglasilo nekompatibilnost prijedloga sa zakonima Europske Unije (Prezydent.pl, 2011b). Iz svega navedenog daje se zaključiti kako se ni sama vlada koja je pokrenula ovu zakonodavnu inicijativu nije pretjerano protivila predsjednikovoj odluci. Nadalje, nerelevantnost

ovog veta za dvojnu izvršnu vlast može se vidjeti i u činjenici da zbog isteka saziva Sejma on nije ni dan na glasanje te je po pravilu diskontinuiteta tehnički prihvaćen. (Foodnavigator.com, 2013; Dziennik.pl, 2017; Sejm.gov.pl, 2011c).

Drugi agrarni veto ujedno je i zadnji prijedlog zakona kojeg je Komorowski vratio na razmatranje Sejmu. Nacrt je za cilj imao isključenje suglasnosti ministra poljoprivrede za kultivaciju određenih kategorija zemljišta (Sejm.gov.pl, 2015h; Sejm.gov.pl, 2013b). U svojem obrazloženju predsjednik je naglasio da se ovime onemogućuje ministarstvu kontrola nad 25% obradivog tla u Poljskoj. Također, istaknuo je da korištenje istog u cilju projektne gradnje (vjetroelektrana) po statistici državne revizije omogućava lokalnim moćnicima nezakonite gradnje (Prezydent.pl, 2014). Predsjednikov veto adresiran je na odbor za poljoprivredu i ruralni razvoj koji je u neuspješnim doradama prijedloga zakona protiv sebe okrenuo i PO. Zanimljivo, ovaj na kraju uspješni veto Komorowskog isto nije bio usmjeren na vladinu inicijativu, već na prijedlog koji je došao od strane zastupnika pod vodstvom PSL-ovog kluba (Sejm.gov.pl, 2013b; Sejm.gov.pl, 2013c)

5.3 Aktivnost i reaktivnost Bronisława Komorowskog

Zakonodavne ovlasti slanja prijedloga zakona na ustavnu procjenu i zakonodavne inicijative Komorowski je upotrebljavao češće nego veto. Tako je 14 puta poslao prijedlog zakona na ustavnu procjenu (Prezydent.pl, 2020). Ako se promotre sami sadržaji tih nacрта očekivano se može vidjeti širi interes predsjednikovog djelovanja od veta. Tako se prijedlozi poslani Ustavnom sudu mogu kategorizirati na gospodarske, upravne, pravosudne, kulturne te one građanskih i osobnih prava (Prezydent.pl, 2022b). Nadalje reaktivnost predsjednika u periodu konsolidirane većinske vlasti broji 18 limitirajućih ovlasti. S druge strane, za vrijeme svojeg mandata Komorowski je potpisao 1040 zakonodavnih inicijativa što znači da je tijekom habitacije u prosjeku na svaki 58. zakon reagirao svojim blokirajućim ovlastima (Prezydent.pl, 2020).

Isto tako, Komorowski je za vrijeme svoje vladavine pokrenuo 29 zakonodavnih inicijativa (Prezydent.pl, 2020). U isto vrijeme njegove vlade su inicirale 668 prijedloga zakona što znači da je predsjednikova inicijativa u prosjeku bila prisutna svaki 23. prijedlog vladajuće koalicije (Sejm.gov.pl, 2022f; Sejm.gov.pl, 2022e). Očita razlika između reaktivnosti i aktivnosti pokazuje dvije stvari. Prvo, i Komorowski za vrijeme konsolidirane većinske vlasti više pribjegava zakonodavnoj inicijativi koja ima veće šanse za uspjeh nego limitirajuće ovlasti. Također, ukupno

gledajući dosta mala reaktivnost Komorowskog dopunjavaju činjenicu da predsjednik u svojim zakonodavnim ovlastima nije vidio poticaj za ulazak u sukob s drugom glavom izvršne vlasti.

6. Vladavina Andrzeja Duda

U 2015. Poljaci su ponovno dva puta izašli na nacionalne izbore. Kao i 2005. na oba izbora pobjedu je odnijela ista stranka – Pravo i pravda (PiS) (Jasiewicz i Jasiewicz-Betkiewicz, 2016). Međutim, koliko su predsjednički izbori krajem svibnja bili neizvjesni toliko je uvjerljiva parlamentarna pobjeda Prava i pravde bila potvrda zaokreta Poljske ka konzervativnijoj desnici. Također, treba naglasiti kako su ovo prvi parlamentarni izbori Treće Republike u kojima je jedna stranka skupa sa svojim predizbornim partnerima skupila apsolutnu većinu u Sejmu (Jasiewicz i Jasiewicz-Betkiewicz, 2016).

Spomenuti predsjednički izbori pomalo iznenađujuće su na mjesto poljskog predsjednika postavili dotadašnjeg europarlamentarca Andrzeja Dudu. Koliko je ova pobjeda bila neočekivana govori činjenica da je u ranijim anketama tada aktualni predsjednik Komorowski pobjeđivao u prvom krugu. Iako se njegova prednost s vremenom topila, rijetko tko je očekivao da će vlast prijeći u ruke Duda (Rferl.org, 2015; Jasiewicz i Jasiewicz-Betkiewicz, 2016).

Novi državni poglavar u poljskoj politici bio je prisutan još od početka 2000-ih. Tako je 2005. kao pravni savjetnik upoznao sejmску proceduru preko sudjelovanja u radu parlamentarnih odbora i izradi određenih zakonskih prijedloga. Od 2006. do 2007. je bio podtajnik ministarstva pravosuđa, da bi idućih dvije godine istu dužnost obavljao i u uredu predsjednika Kaczyńskog. Neuspješna kandidatura za gradonačelnika Krakowa 2010. bila je uvod u parlamentarne izbore iduće godine na kojima je Duda postao zastupnik u Sejmu. Do pobjede nad Komorowskim u drugom krugu predsjedničkih izbora novi državni poglavar je godinu dana obnašao dužnost zastupnika u Europskom parlamentu na koju je izabran krajem svibnja 2014 (Enciklopedija.hr, 2022; President.pl, 2022).

Iako je prvi mandat petog poljskog predsjednika započeo periodom podijeljene većinske vlasti, njegovu vladavinu obilježila je konsolidirana većinska vlast nakon spomenute pobjede PiS-a na parlamentarnim izborima krajem listopada 2015. Za vrijeme Dudinog prvog mandata izmijenilo se četiri kabineta. Razlog tome su dva parlamentarna izbora za vrijeme njegove vladavine, ali isto tako i odnosi unutar samog PiS-a s obzirom na to da je Jaroslaw Kaczyński kao lider te stranke te

vođa parlamentarne većine, *de facto* određivao drugu glavu izvršne vlasti (Jasiewicz i Jasiewicz-Betkiewicz, 2016; 2018; 2020).

Činjenica da se premijerove izvršne ovlasti posredno nalaze u rukama osobe koja nije ni član vlade ne mijenja potencijalno mjesto sukoba dvojne izvršne vlasti. Tako zakonodavni proces, odnosno sadržaji zakonskih prijedloga na koje je predsjednik stavio veto i dalje ostaju ključna arena za definiranje odstupanja od polupredsjedničkog sustava vlasti.

6.1 Vlade Andrzeja Duda

Prvu vladu, onu Ewe Kopacz, Andrzej Duda naslijedio je od Komorowskog. Iako se radilo o tek tri mjeseca podijeljene većinske vlasti Duda je s četiri najvažnija legislativna prerogativa tijekom tog perioda izjednačio ukupan broj veta svojeg prethodnika. Od ostalih zakonodavnih ovlasti Duda je na procjenu ustavnosti poslao dva zakonska prijedloga te pokrenuo jednu zakonodavnu inicijativu (v. *Tablicu 5*) (Jasiewicz i Jasiewicz-Betkiewicz, 2016; Prezydent.pl, 2022j; Prezydent.pl, 2022g; Prezydent.pl, 2022h).

Nakon spomenutih parlamentarnih izbora u Poljskoj je po treći puta u zadnjem desetljeću uspostavljen period konsolidirane većinske vlasti. Uzimajući gore navedeni politički put ni Dudu se ne može smatrati članom PiS-a koji je imao dovoljnu moć donositi ključne politike Prava i pravde ili utjecati na njeno vodstvo u ovom razdoblju (Tomczak, 2015). Također, s obzirom na to da se ovdje radi o kabinetima PiS-a čiji istinski lider nijednom nije došao na mjesto premijera možemo govoriti o istoj vlasti Prava i pravde.

Tako je prvu premijerku Građanske platforme u studenom 2015. zamijenila prva premijerka PiS-a – Beata Szydło. Za vrijeme ovog PiS-ovog kabineta koji je trajao dvije godine Andrzej Duda je tri puta iskoristio svoje pravo na veto. U istom periodu Ustavnom sudu je poslao jedan zakon te pokrenuo 18 zakonodavnih inicijativa (v. *Tablicu 5*) (Jasiewicz i Jasiewicz-Betkiewicz, 2016; Prezydent.pl, 2022j; Prezydent.pl, 2022g; Prezydent.pl, 2022h)

Odlaskom Szydło na mjesto zamjenice premijera, na čelu vlade dolazi Mateus Morawiecki. Njegova dva kabineta, prekinuta parlamentarnim izborima u rujnu 2019., obilježila su zadnjih dvije godine i sedam mjeseci Dudinog prvog mandata. Predsjednik je u ovom periodu upotrijebio dva veta, na ustavnu procjenu poslao sedam zakonskih prijedloga te pokrenuo 17 zakonodavnih

inicijativa (v. *Tablicu 5*) (Jasiewicz i Jasiewicz-Betkiewicz, 2018; Prezydent.pl, 2022j; Prezydent.pl, 2022g; Prezydent.pl, 2022h).

Tablica 5: Zakonodavne ovlasti Andrzeja Duda po kabinetima

Vlada/Zakonodavna ovlast	Veto	Slanje na ocjenu ustavnosti	Zakonodavna inicijativa
Ewa Kopacz	4	2	1
Beata Szydło	3	1	18
Mateus Morawiecki I	2	6	11
Mateus Morawiecki II	0	1	6

Izvor: Prezydent.pl,2022j; Wprost.pl, 2021

6.2 Veta Andrzeja Duda

Aktualni poljski predsjednik je tijekom svojeg prvog mandata devet puta iskoristio svoju najjaču legislativnu ovlast (v. *Tablicu 6*). S obzirom na to da je u tri mjeseca podijeljene većinske vlasti Duda iskoristio skoro polovicu svojih veta analiza koja slijedi bit će podijeljena na dva perioda njegove vladavine (Prezydent.pl, 2022j). Prvo će se tematski obrađivati veta u ranom razdoblju Dudine vladavine, a nakon toga će se obraditi period konsolidirane većinske vlasti.

Tablica 6: Sva veta Andrzeja Duda

	Datum veta	Naziv zakonskog prijedloga	Status veta
1.	2. listopada 2015.	Zakon od 10. rujna 2015. o pomirenju spolova	Prihvaćen
2.	26. listopada 2015.	Zakon od 25. rujna 2015. o izmjenama i dopunama Zakona o nacionalnim i etničkim manjinama i regionalnom jeziku i neki drugi zakoni	Prihvaćen
3.	26. listopada 2015.	Zakon od 11. rujna 2015. o ratifikaciji amandmana iz Dohe na Protokol iz Kyota u okviru Ujedinjenih naroda o promjeni klime, sastavljen u Kyotu 11. prosinca 1997., usvojen u Dohi 8. prosinca 2012.	Prihvaćen

4.	26. listopada 2015.	Zakon od 9. listopada 2015. o izmjenama i dopunama Zakona o šumama	Prihvaćen
5.	12. srpnja 2017.	Zakon od 8. lipnja 2017. o izmjenama i dopunama zakona o regionalnim računovodstvenim komorama i neki drugi zakoni	Prihvaćen
6.	31. srpnja 2017.	Zakon od 12. srpnja 2017. o izmjenama i dopunama zakona o Nacionalnom sudbenom vijeću i neki drugi zakoni	Prihvaćen
7.	31. srpnja 2017.	Zakon od 20. srpnja 2017. o Vrhovnom sudu	Prihvaćen
8.	30. ožujka 2018.	Zakon od 6. ožujka 2018. o oduzimanju vojnih činova osobama i vojnicima pričuvnog sastava, koji su izdali poljski <i>raison d'état</i> u godinama 1943.-1990.	Prihvaćen
9.	16. kolovoza 2018.	Zakon od 20. srpnja 2018. o izmjenama i dopunama Izbornog zakona	Prihvaćen

Izvor: Wprost.pl, 2021

6.3 Veta tijekom podijeljene većinske vlasti

Veta kohabitacije mogu se podijeliti na dvije kategorije - veto osobnih prava te na veta tranzicije vlasti. Iako sadržajno nisu bliska, potonja veta nazvana su ovako zato što ih je Duda iskoristio dan nakon parlamentarne pobjede PiS-a. Sukladno tome, može se smatrati kako je predsjednikovo djelovanje proizašlo iz potvrde preuzimanja vlasti od strane njegovih donedavnih stranačkih kolega. Ova veta će također biti tematski obrađena, ali radi lakšeg praćenja analize ona su stavljena u istu kategoriju, odnosno isti period vladavine. Također, za ova veta je specifično da nijedan nije razmotren od strane zastupnika s obzirom na to da se radilo o zadnjim mjesecima sedmog saziva Sejma. Tako su po pravilu diskontinuiteta sva veta podijeljene većinske vlasti prihvaćena¹.

¹ Diskontinuitet veta - automatsko prihvaćanje predsjednikovog veta istekom saziva Sejma u kojem je on iskorišten (Wprost.pl, 2021)

Nadalje, veta na početku Dudinog mandata pokazuju da predsjednikova aktivnost u podijeljenoj većinskoj vlasti ne mora biti usmjerena na programske ciljeve njemu suprotstavljene vlade. U ovom slučaju potrebno je uzeti i kontekst vremena, odnosno činjenicu da je ovaj period trajao tek tri mjeseca pa novi predsjednik nije imao ni priliku stopirati ključne prijedloge zakona. Bez obzira na to u ovim vetima je vidljiva stranačka motivacija novog državnog poglavara zato što je tri od četiri veta u ovom razdoblju iskoristio dan nakon što je njegova bivša stranka pobijedila na parlamentarnim izborima.

6.3.1 Veto osobnih prava

U kratkom periodu od tri mjeseca kohabitacije Duda je dva puta blokirao prijedloge zakona koji su se u ovim konkretnim slučajevima doticali prava seksualnih i nacionalnih manjina. U svojem prvom vetu početkom listopada 2015. aktualni predsjednik uspješno je blokirao zakon od 10. rujna 2015. o pomirenju spolova. U svojoj ideji, ovaj prijedlog zastupnika odnosio se na omogućavanje zasebnog sudskog postupka koji bi pojednostavio postupak promjene spola (Sejm.gov.pl, 2013d).

Vraćanje Sejmu predsjednik je opravdao mišljenjem da je nacrt pun pravnih praznina i netočnosti te da već postoje procedure koje omogućavaju promjenu spola. Također, predsjednik se usprotivio i stavkama u kojima je prijedlog predviđao mogućnost sklapanja braka i posvajanje djece od strane istospolnih parova (Prezydent.pl, 2015a). Odluka državnog poglavara iznenadila je vladajuću koaliciju i autore samog prijedloga te pokrenula široku društvenu raspravu o pravima transrodnih osoba (Tvn24.pl, 2015; Liberties.eu, 2015; Onet.pl, 2015). Međutim, s obzirom na to da se radi o zakonodavnoj inicijativi koju je vladajuća koalicija podržala, ali ne i predvodila ovaj veto se ne može smatrati ključnim za programske ciljeve PO-a i PSL-a. Također, sekundarnost ovog veta na sukob unutar dvojne izvršne vlasti pokazuje i činjenica da nije stavljen na glasanje Sejma iz čisto proceduralnih razloga za koje su autori prijedloga zakona optužili odlazeću vlast. Ova činjenica pokazuje da ni vladajuća koalicija nije pretjerano brinula o uspjehu ovog zakonskog prijedloga (Wprost.pl, 2015; Deon.pl, 2015a; Deon.pl, 2015b).

6.3.2 Veta tranzicije vlasti

6.3.2.1 Tranzicijski veto osobnih prava

Prvi tranzicijski veto također se može smatrati drugim vetom osobnih prava. Dan nakon uvjerljive pobjede PiS-a na parlamentarnim izborima predsjednik je stavio veto na prijedlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o nacionalnim i etničkim manjinama i regionalnom jeziku

(Sejm.gov.pl, 2015a; Jasiewicz i Jasiewicz-Betkiewicz, 2016). Ovaj prijedlog zastupnika nacionalnih manjina Duda je blokirao uz objašnjenje da nije sklon korištenju dodatnih jezika (regionalnih jezika ili jezika nacionalnih manjina) u poljskim distriktima (powiati) (Sejm.gov.pl, 2015b). Tako je u svojem priopćenju naglasio kako je ovo pravo dopušteno u općinama (gminasi) te da će proširenje na distrikte nepotrebno povećati troškove lokalnih uprava (Sejm.gov.pl, 2015c). Spomenuti prijedlog zakona došao je od zastupnika nacionalnih manjina. S obzirom na to da utjecaj veta na izvršnu vlast ovisi o njegovom predlagatelju koji u ovom slučaju nije bio blizak niti jednoj glavi izvršne vlasti ovaj nacrt zakona se ne može smatrati reformskim prijedlogom vlade Ewe Kopacz.

6.3.2.2. Energetski veto

Drugi tranzicijski veto predsjednik je iskoristio kako bi blokirao prijedlog zakona od 11. rujna 2015. o ratifikaciji amandmana iz Dohe na Protokol iz Kyota u okviru konvencije Ujedinjenih naroda o promjeni klime. Sam sporazum predviđao je imenovanje ciljeva za osiguravanje podnošljive razine stakleničkih plinova u atmosferi. (Sejm.gov.pl, 2015d). S obzirom na to da se radi o međunarodnom ugovoru (proširenju) koji na razini EU mora biti izglasan jednoglasno, predsjednik je svojim vetom blokirao ratifikaciju amandmana u svim ostalim članicama (Politico.eu, 2015).

Ovu odluku Duda je opravdao time da Poljskoj treba više vremena kako bi odlučila o proširenju protokola iz Kyota jer će ekonomske posljedice uvelike pogoditi industriju ugljena o kojoj je Poljska i dalje energetski ovisna (Reuters.com, 2015a). S obzirom na to da je PiS na prvom glasanju Sejma bio protiv ovih amandmana ne čudi što je tri tjedna nakon predsjednikovog veta, kada je i formalno preuzeo vlast, stao na stranu državnog poglavara (Reuters.com, 2015b). Iako je ovo bila zakonodavna inicijativa tada vladajućih PO-a i PSL-a, njena relevantnost za sukob unutar dvojne izvršne vlasti je upitna jer je i Građanska platforma u nešto mekšem obliku kritizirala navedeni sporazum (Politico.eu, 2015). Nadalje, stručnjaci su ovaj Dudin veto vidjeli i kao odraz političkog djelovanja u skladu s predizbornim obećanjima, ali su isto tako naglasili da on nema preveliku težinu s obzirom na to da je Poljska i dalje potpisnica protokola iz Kyota koji ju obvezuje na smanjenje emisije stakleničkih plinova do 2020. (Politico.eu, 2015) Da u tome ima istine pokazuje i činjenica da je vlada PiS-a 2018. na kraju ipak ratificirala sporazum iz Dohe (Economicstimes.com, 2018). Iako je sam sporazum nakon tri godine prihvaćen ovaj Dudin veto je

kao i ostala veta podijeljene većinske vlasti tehnički održan s obzirom na to da Sejm do kraja sedmog saziva nije glasao o njemu (Wprost.pl, 2021).

6.3.2.3 Veto upravljanja državnom imovinom

Zadnji veto podijeljene većinske vlasti Duda je iskoristio na zakon od 9. listopada 2015. o izmjenama i dopunama Zakona o šumama (Prezydent.pl, 2015b). Sam prijedlog zakona došao je od skupine zastupnika predvođenih zastupnicom Građanske platforme. U njemu se predlagalo očuvanje državnog vlasništva nad šumama (Sejm.gov.pl, 2015e). U svojem obrazloženju predsjednik je naglasio dvosmislenost ovog nacrtu koji neučinkovito štiti državne šume, odnosno otvara mogućnost da se one kroz gospodarsku djelatnost države privatiziraju (Sejm.gov.pl, 2015f). Ovaj tranzicijski veto i dalje pokazuje na jaz u upravljanju državnom imovinom između nacionalno-konzervativne desnice i umjerene desnice. Međutim, sama činjenica da je prijedlog zakona došao kroz inicijativu zastupnika pokazuje da ovo nije bio jedan od prioriteta vlade Ewe Kopacz. Iz istih razloga se i uspjeh ovog veta ne može opisati kao veliki utjecaj predsjednika na dvojnu izvršnu vlast.

6.4 Veta tijekom konsolidirane većinske vlasti

Veta konsolidirane većinske vlasti mogu se kategorizirati na veta za očuvanje pluralizma, pravosudna veta te vojni veto. Prva kategorija odnosi se na Dudino blokiranje prijedloga zakona koji su za cilj imali povećanje utjecaja vladajuće stranke nad lokalnim vlastima i izbornim pravilima, odnosno izbornim konkurentima. Druga kategorija opisuje sukob predsjednika i PiS-a oko pravosudne reforme, a posljednji veto se u ovom konkretnom slučaju odnosi na prijedlog zakona o degradaciji vojnih službenika.

6.4.1 Veta za očuvanje pluralizma

Nakon nešto manje od dvije godine mandata Duda je po prvi puta upotrijebio svoju najjaču legislativnu ovlast protiv stranke koja ga je dovela na vlast. Ovim vetom u srpnju 2017. predsjednik se suprotstavio vladinoj inicijativi koja je predlagala jačanje utjecaja premijera na regionalne revizijske komore. Ukratko, vlada je htjela imati potpuni utjecaj na imenovanja regionalnih revizora. Do ovog prijedloga zakona pola regionalnih revizora bilo je imenovano od strane premijera, a pola od strane regionalnih skupština (Wprost.pl, 2021; Sejm.gov.pl, 2017). Predsjednik je u svojem obrazloženju najviše preispitao dio zakona u kojem se revizorima u slučaju ekonomske neučinkovitosti daje mogućnost smjene članova lokalnih vlasti. Duda je

naglasio kako ovakav prijedlog zakona oduzima samostalnost upravljanja lokalnim jedinicama, a kritizirao je i preopćenitost pojma ekonomske (ne)učinkovitosti koji lako može biti manipuliran od strane revizora (Prezydent.pl, 2017a).

Veto predsjednika iznenadio je i oporbu i vlast. S jedne strane svi sejski klubovi oporbe su podržali predsjednikovu odluku da blokira sporni nacrt. Između ostalog naglasili su da je ovo prvi puta kako je aktualni predsjednik djelovao u zaštiti poljskog ustava te da je ovakva inicijativa dobrodošla i u idućim zakonima koji uzurpiraju diobu vlasti. S druge strane članovi PiS-a su u svojim izjavama diplomatski naglašavali kako predsjednik nije tek potpisnik prijedloga zakona koji pred njega stavi njegova bivša stranka (Gazetaprawna.pl, 2017a; Gazetaprawna.pl, 2017b). Ovaj veto, odnosno reakcija PiS-a na njega izostala je zbog toga što je predsjednik za dva tjedna stavio dva veta na pravosudne prijedloge zakona koji su uzrokovali najveći sukob tijekom Dudine vladavine. O tome govori i činjenica da je rasprava o tim nacrtima koji su već bili u parlamentarnoj proceduri bila aktualna i tijekom ovog predsjednikovog veta. Iako se ovaj predsjednikov prerogativ ne može shvatiti kao programski veto on se isto tako ne može smatrati potpuno nerelevantnim s obzirom na to da je utjecao na želju vladajuće stranke da proširi utjecaj nad lokalnim samoupravama. Karakteristično za Dudinu vladavinu ni ovaj veto nije dan na izglasavanje Sejmu (Wprost.pl, 2021; Dziennik.pl, 2017; Oko.press, 2017a).

Idući veto koji je predsjednik upotrijebio kako bi blokirao PiS-ove ambicije za otklanjanje konkurencije ujedno je i zadnji Dudin veto u prvom mandatu. Svoj legislativni prerogativ predsjednik je iskoristio na prijedlog zakona od 20. srpnja 2018. o izmjenama i dopunama Izbornog zakona (Prezydent.pl, 2018a). Sadržaj prijedloga zakona je predviđao pomicanje efektivnog praga za izbore za Europski parlament koji su se održavali u svibnju 2019. Iako je podizanje praga na više od 5% regulirano europskim zakonom, prenamjena samih izbornih jedinica, koju je PiS predlagao, podigla bi efektivni prag na 16% do 20% ovisno o izornoj jedinici. Ukratko, ovakva nova pravila igre išla bi u korist dvaju najvećih stranaka – PiS-a i PO-a dok bi male i srednje stranke izgubile mogućnost predstavljanja u Europskom parlamentu (Oko.press, 2018a).

Sam prijedlog zakona, kako bi bio usvojen na vrijeme, brzo je prošao kroz parlamentarnu proceduru. Oporba je na čelu s PO-om bila ujedinjena protiv ovakvog nacrtu te je naglašavala da se on kosi s europskim zakonom (Oko.press, 2018b). Neočekivanog saveznika dobila je u

Andrzej Duda koji se složio s mišljenjima da prijedlog zakona nije u skladu s europskim normama te da ne poštuje pravila poštenih izbora i proporcionalnog zastupanja. (Prezydent.pl, 2018a). Ni ova Dudina odluka nije izazvala lavinu javnih reakcija PiS-ovih zastupnika. Kao i u prethodnom slučaju glasnogovornica Prava i pravde je u diplomatskom tonu izjavila da stranka poštuje predsjednikovo pravo na veto (Dziennik.pl, 2018a). Međutim, iz neslužbenih izjava PiS-ovih članova može se iščitati veće nezadovoljstvo predsjednikovom odlukom. Tako su ga neki zastupnici optuživali da ovim vetom kupuje vjernost krajnje desnice čiji će mu glasovi biti potrebni za reizbor. Osim toga u izjavama su PiS-ovi zastupnici prenijeli i nezadovoljstvo Jarosława Kaczyńskog te implicitno naglasili da je predsjedniku za reizbor potrebna i podrška njegovog nekadašnjeg stranačkog vođe (Dziennik.pl, 2018b). Ponovno, izglasavanje samog veta nije ni stavljeno na dnevni red Sejma pa je on tehnički prihvaćen (Wprost.pl, 2021). U ovom konkretnom slučaju aktivnost državnog poglavara može se gledati i kroz njegovu želju za reizborom s obzirom na približavanje predsjedničkih izbora na kojima je Duda bila potrebna podrška manjih stranaka.

6.4.2 Pravosudna veta

Najaktivniji mjesec konsolidirane većinske vlasti za aktualnog predsjednika bio je srpanj 2017. Osim spomenutog veta o revizorima Duda je još dva puta u ovom mjesecu iskoristio svoj najjači legislativni prerogativ. Tako je predsjednik zadnji dan srpnja stavio veto na dva od tri zakonska prijedloga koja su za cilj imala reformu pravosuđa (Prezydent.pl, 2022j). Ova dva veta prouzročila su najizraženiji sukob između Duda i Kaczyńskog. Prvi nacrt zakona je predlagao da suci Vrhovnog suda svoj mandat stave na raspolaganje ministru pravosuđa koji bi pod novim regulativama većinu njih (56 od 87) poslao u prijevremenu mirovinu. Drugi nacrt zakona je davao zastupnicima mogućnost imenovanja članova Nacionalnog sudbenog vijeća (KRS) koje imenuje suce Vrhovnog suda (BBC.com, 2017; Washingtonpost.com, 2017). S obzirom na to da je PiS nakon pobjede na izborima 2015. reintegrirao funkcije glavnog tužitelja i ministra pravosuđa ovime bi efektivno parlamentarna većina imala mogućnost odabira sudaca i tužitelja svih sudskih procesa (Sejm.gov.pl, 2015g).

Prolazak ovih zakonskih prijedloga kroz parlamentarnu proceduru izazvao je val prosvjeda u Poljskoj, ali i prijetnje sankcijama Europske Unije ako predsjednik potpiše navedene nacрте (Theguardian.com, 2017a; Washingtonpost.com, 2017; Reuters.com, 2017a). Iste kritike kao i javnost Duda je iznio uz svoja veta u kojima je naveo kako bi za imenovanje članova Nacionalnog

sudbenog vijeća trebala biti potrebna većina od 3/5 zastupnika. Osim toga kritizirao je i potencijalno velike ovlasti ministra pravosuđa koje je izjednačio s ovlastima komunističkog glavnog tužitelja (Prezydent.pl, 2017b; Prezydent.pl, 2017c; BBC.com, 2017).

Duda je podršku dobio i od predsjednice Vrhovnog suda. Također, zastupnici oporbe podržali su predsjednikova veta, ali i naglasili kako je predsjednik trebao blokirati i treći zakonski prijedlog koji je ministru pravosuđa davao pravo razrješenja sudaca nižih sudova (BBC.com, 2017; Tvn24.pl, 2017). S druge strane PiS je na drugi veto konsolidirane većinske vlasti po prvi puta javno izrazio nezadovoljstvo Dudinom odlukom. Tako je odmah nakon predsjednikovog veta premijerka Beata Szydło izjavila da državni poglavar ovime usporava prijeko potrebnu pravosudnu reformu te da je odluku donio ubrzano zbog velikog pritiska javnosti (Tvn24.pl, 2017; Reuters.com, 2017a; Reuters.com, 2017b). Kritikama se u standardno proračunatom tonu pridružio i Jarosław Kaczyński koji je istaknuo da je predsjednikova odluka pogrešna, ali da je vladajuća stranka spremna sjesti s predsjednikom i saslušati njegove prijedloge za poboljšanje spornih nacrti. Također, Kaczyński je naglasio da je Sejm trenutno na praznicima te da se neće izvanredno sastati kako bi glasao o predsjednikovom vetu (Polskatimes.pl, 2017).

Zbog toga ni ovaj veto na kraju nije stavljen na glasanje Sejma. Isto tako, Duda je prihvatio prijedlog Kaczyńskog da se sastanu i rasprave o njegovim idejama (Wprost.pl, 2021). Pregovori koji su uslijedili održali su se iza zatvorenih vrata što pokazuje da predsjednik kroz svoj veto može i aktivno utjecati na odluke vlade (Oko.press, 2017b). Nastavno na to Duda se u navedenim pregovorima uspio izboriti i za povećanje vlastitih ovlasti. Tako su prema novim prijedlozima svi Vrhovni suci morali u mirovinu sa 65 godina osim ako im državni poglavar ne dozvoli daljnje obavljanje službe (Theguardian.com, 2017b). S druge strane, ovdje su vidljivi i motivi predsjednika, odnosno njegova ideološka bliskost s vladajućom strankom jer novi zakoni efektivno nisu preokrenuli stavke koje je Duda u obrazloženju svojih veta zamjerio vladajućoj stranci. Iz ovoga se daje zaključiti kako je predsjednik svoja veta iskoristio jer je i sam htio biti dio procesa pravosudne reforme, a ne zato što je dijelio stajališta oporbe i Europske Unije. Također, u ovom sukobu je vidljivo pozicioniranje Duda naspram tadašnjeg ministra pravosuđa, čije je potencijalno povećanje ovlasti bilo jedan od glavnih razloga predsjednikovog veta (Oko.press, 2017c).

6.4.3 Vojni veto

Pretposljednijim vetom svojeg prvog mandata Duda je blokirao prijedlog zakona od 6. ožujka 2018. o oduzimanju vojnih činova osobama i vojnicima pričuve koji su izdali poljski *raison d'état* u godinama 1943.-1990 (Prezydent.pl, 2018b). Ovaj nacrt zakona, popularno nazvan *lex Jaruzelski* predlagao je degradaciju vojnih službenika koji su bili dio Vojnog vijeća narodnog spasa (WRON) koje je od 1981. do 1983. vladalo Poljskom (Izrozhlas.cz, 2018; Irishtimes.com, 2018). S jedne strane predsjednik se složio s PiS-om da su vođe WRON-a uistinu terorizirali Poljake te da se ljudima najodgovornijima za zločine u komunističkom periodu trebaju oduzeti vojna odličja. S druge strane Duda je naglasio kako je pravno neoprezno tražiti kolektivno kažnjavanje svih pripadnika WRON-a. Duda je naglasio da su se u WRON-u između ostalog nalazile i osobe koje nisu svojevrijem postale pripadnicima tog vijeća (Prezydent.pl, 2018b). Veto je prema izjavama PiS-ovih glasnogovornika iznenadio i razočarao vladu. Oštriju kritiku predsjedniku je uputio Antoni Macierewicz, zamjenik šefa PiS-a, koji je referirajući se na pravosudna veta izjavio da predsjednik u zadnjim mjesecima sve više gubi kompas nad vrijednostima koje zastupa (Irishtimes.com, 2018). Ovaj prerogativ od svih Dudinih veta konsolidirane većinske vlasti najmanje je utjecao na odnos unutar dvojne izvršne vlasti. U usporedbi s ostalim vetima bio je više ideološkog karaktera i nije mogao utjecati na opstrukciju moći vladajuće stranke. Nastavno na to očito je da Duda dijeli mišljenje oko procesuiranja vodećih ljudi komunističkog perioda, ali da iz pozicije vrhovnog zapovjednika mora štiti i obične vojnike. Veto po već ustaljenoj praksi PiS-ove vlade nije ni dan na glasanje Sejma čime je Duda drugi predsjednik u ovoj analizi koji je zadržao stopostotnu učinkovitost najjače legislativne ovlasti (v *Tablicu 7.*) (Wprost.pl, 2021).

Tablica 7: Uspješnost veta po predsjedniku

	Broj veta	Broj uspješnih veta	Uspješnost
Lech Kaczyński	18	10	55,56%
Bronisław Komorowski	4	4	100%
Andrzej Duda	9	9	100%

Izvori: Sejm.gov.pl, 2011a; Sejm.gov.pl, 2015h; Wprost.pl, 2021; Sejm.gov.pl, 2022a

6.5 Aktivnost i reaktivnost Andrzeja Duda

Andrzej Duda tijekom svojeg prvog mandata je deset puta poslao prijedlog zakona na ocjenu ustavnosti (Prezydent.pl, 2020). Od tih deset zakonskih prijedloga osam ih je poslano Ustavnom

sudu tijekom konsolidirane većinske vlasti dok su ostala dva poslana za vrijeme vlade Ewe Kopacz. Analizom sadržaja zakonskih prijedloga koje je predsjednik poslao na ustavnu procjenu može se vidjeti nešto širi spektar predsjednikovog zakonodavnog djelovanja. Tako su tri nacrtu pravosudnog karaktera, tri građanskih i osobnih prava, a ostala četiri čine zasebne kategorije. Redom to su gospodarski prijedlog, prijedlog o obrazovanju i znanosti, nacrt o kažnjavanju zločina protiv poljske nacije i prijedlog o reguliranju procesa prijavljivanja imovinske kartice za zastupnike Europskog parlamenta (Prezydent.pl²⁴).

Nadalje ukupna reaktivnost (veto + slanje prijedloga na ustavnu procjenu) Andrzeja Duda broji 19 limitirajućih ovlasti. S druge strane za vrijeme prvog mandata Duda je potpisao 1102 zakonska prijedloga što znači da je na svakih 58 potpisanih zakonskih prijedloga reagirao svojim blokirajućim ovlastima (Prezydent.pl, 2022f). Ovi periodi također se mogu podijeliti na habitaciju i kohabitaciju. Tako je Duda za vrijeme podijeljene većinske vlasti potpisao 106 zakonodavnih inicijativa, a iskoristio šest reaktivnih ovlasti što znači da je u prosjeku svakih 18 zakona reagirao vetom ili slanjem zakona na ustavnu procjenu. S druge strane za vrijeme konsolidirane većinske vlasti, Duda je potpisao 996 zakonskih prijedloga te iskoristio 13 reaktivnih ovlasti što znači da je u prosjeku svakih 77 potpisanih zakonskih prijedloga iskoristio svoje limitirajuće ovlasti (Prezydent.pl, 2022f, Oko.press, 2022). Ove činjenice još jednom potvrđuju, ono što je vidljivo i kod prvog PiS-ovog predsjednika, da se udio reaktivnosti povećava tijekom podijeljene većinske vlasti

Nadalje, Duda je za vrijeme svojeg prvog mandata pokrenuo 32 zakonodavne inicijative. Tako je tijekom podijeljene većinske vlasti ovu zakonodavnu ovlast iskoristio tek jednom, dok je ostatak svojih inicijativa pokrenuo za vrijeme PiS-ovih vlada (Prezydent.pl, 2022g). Već i sam pogled na ove brojke pokazuje isti trend koji je vidljiv i kod Lecha Kaczyńskog da je zakonodavna inicijativa jedina ovlast koju predsjednik češće koristi za vrijeme konsolidirane većinske vlasti².

² Za Dudinu vladavinu prikaz svih, pa tako i vladinih, inicijativa je nedovršen. Prema službenim stranicama Sejma zbroj vladinih inicijativa tijekom podijeljene većinske vlasti je samo 11 što se čini nemogućim s obzirom na to da je predsjednik u istom periodu potpisao 106 prijedloga zakona (Sejm.gov.pl, 2022h). Da je stranica netočna potvrđuje i činjenica da među svim inicijativama nema predsjednikove, iako bi trebala biti. Svejedno, ovaj zaključak se sam nameće jer je očita razlika između udjela predsjednikovih inicijativa u podijeljenoj većinskoj vlasti i u konsolidiranoj većinskoj vlasti.

7. Zaključak

Odnos unutar dvojne izvršne vlasti u Poljskoj determiniran je predsjednikovom voljom da iskoristi svoje zakonodavne ovlasti. Ova analiza pokazuje da je ta volja uvjetovana stranačkom opredijeljenošću državnog poglavara. To je najočitiije kod dva predsjednika tijekom čijeg su se mandata izmijenile i podijeljena i konsolidirana većinska vlast. Tako se u skladu s prvom tezom ovog rada kod Dude i Kaczyńskog može uočiti veliko povećanje udjela reaktivnih ovlasti (veto i procjena ustavnosti) tijekom perioda podijeljene većinske vlasti. S druge strane, zakonodavna inicijativa kao aktivno sredstvo predsjednika pokazala je suprotnu tendenciju, odnosno rast tijekom konsolidirane većinske vlasti. Iz navedenog se može zaključiti kako je ova predsjednikova ovlast, odnosno njeno korištenje najviše uvjetovano parlamentarnom kompozicijom, jer ju predsjednik upotrebljava češće kada u parlamentu ima apsolutnu većinu koja mu je ideološki bliskija. Sve u svemu, ove činjenice pokazuju da je prva teza rada djelomično potvrđena jer se predsjednikova reaktivnost povećava s kohabitacijom, ali se zato aktivno sudjelovanje predsjednika smanjuje.

Nadalje, zakonodavna inicijativa zbog svoje uvjetovanosti parlamentarnom kompozicijom je predsjednikovo najslabije oružje zbog čega njen rast najmanje utječe na uspostavljanje predsjednikove prevlasti nad kabineto. S obzirom na to da državni poglavara u periodu rasta zakonodavne inicijative (konsolidirana većinska vlast) smanjuje svoje reaktivne ovlasti očito je kako u tom razdoblju ne uspostavlja primat nad kabineto. Ovo je vidljivo i kod Dude, koji je iskoristio svoju najjaču reaktivnu ovlast, veto na programske ciljeve vlade, u periodu konsolidirane većinske vlasti. Međutim, aktualni predsjednik je to učinio tek jednom u skoro pet godina čime je i dalje ostao podređen vladama Jaroslawa Kaczyńskog. Također, rijetka reaktivnost za vrijeme vladavine Bronisława Komorowskog potvrđuje podređenost državnog poglavara u odnosu na premijera tijekom konsolidirane većinske vlasti. S obzirom na to da vlada šalje većinu zakonodavnih inicijativa u parlamentarnu proceduru, druga teza rada u potpunosti je potvrđena jer je kroz analizu pokazano da je predsjednik tijekom konsolidirane većinske vlasti podređen kabinetu u zakonodavnom procesu.

Nadalje, u periodu podijeljene većinske vlasti predsjednik učestalim korištenjem svojih reaktivnih ovlasti pokazuje tendenciju da bude ravnopravan sudionik dvojne izvršne vlasti. To se najočitiije može vidjeti za vrijeme podijeljene većinske vlasti Lecha Kaczyńskog u kojem je državni poglavara

zbog učestalosti reformskih veta bio ravnopravan sudionik dvojne izvršne vlasti. U Dudinom periodu podijeljene većinske vlasti, predsjednikova reaktivnost raste, ali zbog nedostatka veta na programske ciljeve vlade ne postoji ravnopravnost unutar dvojne izvršne vlasti. Sukladno tome, treća teza je djelomično potvrđena s obzirom na to da je Kaczyński u periodu podijeljene većinske vlasti često koristio veta na programske ciljeve vlade. S druge strane, kod Duda se zbog nemogućnosti prilike da iskoristi veto na reformske inicijative vlade ne može reći da je kroz svoja veta na programske ciljeve težio ravnopravnosti s kabineto.

Temeljna problematika ovog rada jest kompleksnost mjerenja koncepta sustava vlasti u praksi. Ovo istraživanje u mogućnosti je smjestiti poljski sustav vlasti u sklad s njegovim ustavnim okvirom ili ga pomaknuti od njega. U prvom slučaju, praksa i institucionalni okvir se izjednačavaju i takav sustav vlasti je polupredsjednički, odnosno premijersko-predsjednički. Najveći problem nastaje u definiranju samog sustava vlasti u praksi ako praksa i ustavni okvir nisu istovjetni, odnosno ako je predsjednik svojom pasivnošću nezamjetno utjecao na odnose unutar dvojne izvršne vlasti. Ovoj problematici analiza rada pristupa kroz empirijske podtipove Cindy Skach i na temelju njih uspostavlja fazni model poljskog polupredsjedničkog sustava vlasti u praksi. Tako se kroz naglašavanje sadržaja samog veta, odnosno sukoba koje je on uzrokovao, ali i učestalosti korištenja ostalih zakonodavnih ovlasti mogu pokazati različite faze analize.

Sukladno tome, vetom na ključne programske ciljeve predsjednik je u mogućnosti izjednačiti praksu i institucionalni okvir. Jedini takav period u ovoj analizi jest razdoblje podijeljene većinske vlasti za vrijeme Lecha Kaczyńskog tijekom kojeg je predsjednik u svojim pokušajima da stopira četiri reformska plana, uspješno blokirao dva - zdravstvenu i medijsku reformu. Također, udio predsjednikove reaktivnosti, ali i aktivnosti u ovom periodu su dovoljno visoki da bi se državnog poglavara smatralo konstantnim sudionikom izvršne vlasti. Sukladno tome, u ovom se razdoblju poljski sustav vlasti i u praksi može smatrati polupredsjedničkim.

Potpuna antiteza tom razdoblju jest period konsolidirane većinske vlasti istog predsjednika. Ovo razdoblje karakterizira tek jedna reaktivna ovlast (veto) predsjednika te nesukobljavanje s vladama oko ključnih programskih ciljeva. Također, nužno je naglasiti da je utjecaj Lecha Kaczyńskog na vlastitu stranku ograničen, zbog čega se ni iza zatvorenih vrata nije mogao izboriti za ravnopravniji status unutar dvojne izvršne vlasti. Zato se ovaj period Lecha Kaczyńskog može smatrati najparlamentarnijom fazom analize.

Gore spomenuta dihotomija ujedno je i razlog zašto se spomenuti periodi vladavine prvog PiS-ovog predsjednika mogu shvatiti kao parlamentarni i polupredsjednički pol unutar kojih su se smjestila ostala razdoblja ove analize. Prvo i najočiglednije, predsjedništvo Bronisława Komorowskog nije stavljeno u istu kategoriju kao i period konsolidirane većinske vlasti njegovog prethodnika samo zato što je zakonodavni utjecaj Kaczyńskog u tom periodu bio toliko malen da bi ga se posramili i neki predsjednici parlamentarnih sustava vlasti. Svejedno, predsjedništvo Komorowskog koje je tijekom cijelog svojeg trajanja također bilo period konsolidirane većinske vlasti nije daleko od istog opisa. Dvije razlike jesu činjenica da je predsjednik Građanske platforme bio ukupno aktivniji od Kaczyńskog za vrijeme konsolidirane većinske vlasti, ali i da je nešto češćim korištenjem veta mogao potencirati javni (formalni) sukob sa svojom bivšom strankom.

Između ovog perioda i polupredsjedničkog pola smjestila su se razdoblja prvog mandata Andrzeja Duda. Tako je njegova reaktivnost bila rijetko korištena za vrijeme konsolidirane većinske vlasti, ali je uključivala i sukob oko jednih od programskih ciljeva vladajuće stranke. Isto tako, Dudina reaktivnost je bila znatno veća tijekom podijeljene većinske vlasti, ali svojim vetima u nijednom trenutku nije ugrozio programske ciljeve vlade Ewe Kopacz. S obzirom na to da se radilo o posljednja tri mjeseca kohabitacije, Duda nije ni imao priliku stopirati reformske programe ove vlade pa i taj period odstupa od ustavnih okvira semiprezidencijalizma.

Postavljanjem sadržaja veta kao temeljne odrednice za definiranje sustava vlasti u praksi te sukladno gore spomenutim obilježjima Dudinog predsjedništva on je jedini državni poglavar u analizi kod kojeg se period konsolidirane većinske vlasti može smatrati više polupredsjedničkim nego razdoblje podijeljene većinske vlasti. Ipak, u smještaju na gore opisano linearno stupnjevanje i taj period se zbog rijetkog korištenja svih zakonodavnih ovlasti, pa tako i veta na ključne programske ciljeve, može smatrati bliskiji parlamentarnom polu Lecha Kaczyńskog. Sve u svemu, poljski polupredsjednički sustav vlasti u praksi je bio istovjetan s ustavnim okvirima samo u razdoblju podijeljene većinske vlasti Lecha Kaczyńskog (2007-2010) dok ostatak analiziranog vremena odstupa u smjeru parlamentarizma.

Limit rada jest svezremenski problem mjerenja znatnih ovlasti predsjednika. Još od Duvergerova definiranja semiprezidencijalizma autori su se sporili oko značenja i mjerenja znatnih ovlasti predsjednika. Ovo se u istraživanju pokušava izbjeći užim parametrima definiranja predsjednikovih zakonodavnih ovlasti i njihovih sadržaja. Budući da je riječ o kvalitativnom

segmentu analize sadržaja, metoda je limitirana u poopćivanju rezultata na druge države i slične sustave. Bez obzira na to istraživanje pokazuje da tijekom kohabitacije postoji i veća motiviranost predsjednika da koristi svoje zakonodavne ovlasti kako bi sustav vlasti u praksi izjednačio s ustavnim okvirima.

Također, s obzirom na to da se radi o sustavu vlasti koji nema čvrsto definirane parametre i ograničenja kao predsjednički i parlamentarni sustavi vlasti istraživači često nailaze na problem prevelike raznolikosti između samih polupredsjedničkih zemalja, pa čak i premijersko-predsjedničkih režima. Ova problematika se izbjegava tako što se analiza može limitirati na polupredsjedničke sustave vlasti koji u svojem ustavu imaju ugrađen veto za kojeg je potrebna posebna većina. Jedino alternativno rješenje koje se nameće jest komparativna analiza više zemalja koja bi lakše generalizirala izazove polupredsjedničkih, odnosno premijersko-predsjedničkih režima. Međutim koliko je nezahvalno iz jedne studije slučaja poopćavati njena obilježja na druge države, isto je tako neoprezno ne istražiti specifične raznolikosti svake pojedine polupredsjedničke zemlje koje bi bile oduzete komparativnom analizom.

Za kraj, dva su znanstvena doprinosa ovog rada. Prvi jest njegov pogled na nestabilnost ustavnih okvira pri definiranju sustava vlasti. Drugim riječima, nije nužno da ustav uvjetuje definiranje odnosa unutar sustava vlasti. Iako se radi o polupredsjedničkom sustavu u kojem su odstupanja prakse i institucionalnog okvira najizraženiji, ova studija može u svojoj ideji pokazati da je ustaljena politička praksa glavni temelj analize pri definiranju bilo kojeg sustava vlasti.

Također, rad svoj doprinos temelji na praznini koju ova tema ima u suvremenoj literaturi. Poljski polupredsjednički sustav vlasti obrađivan je većinom u doba tranzicije kada je zbog ustavnih previranja i nedovoljno definiranih ovlasti dolazilo do njihovog širokog tumačenja od strane predsjednika, posebice Lecha Walese (Mcmenamin, 2008; Kurczewski, 2003). U novijoj literaturi koja proučava zakonodavne ovlasti poljskog predsjednika treba izdvojiti Miloša Brunclíka i Michala Kubáta koji su u svojoj knjizi *Semi-presidentialism, Parliamentarism and Presidents: Presidential Politics in Central Europe* (2018) definirali korištenje zakonodavnih ovlasti poljskog predsjednika. Međutim, autori su se u svojoj analizi nedovoljno bavili proučavanjem samog sadržaja veta, odnosno zakonskih prijedloga koje je predsjednik blokirao. S obzirom na to da je ovo kvalitativna analiza, znanstveni doprinos ovog rada može se pronaći i u novitetu studije slučaja

koja proučava suvremeni poljski sustav vlasti kroz jedinstven pogled na same sadržaje predsjednikovih veta.

8. Literatura

8.1 Knjige, članci i pravni akti

- Boban, Davor (2006) Ustavni modeli polupredsjedničkih sustava vlasti u Rusiji i Poljskoj. *Anali Hrvatskog politološkog društva* 3(1): 55-82.
- Boban, Davor (2011) *Polupredsjednički sustav Rusije i Poljske*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti.
- Brunclík, Miloš, Kubát, Michal (2016) Contradictory Approaches: Discussing Semi-Presidentialism in Central Europe. *Analele Universității din București. Seria Științe Politice* 1(1): 67-79.
- Brunclík, Miloš, Kubát, Michal (2018) *Semi-presidentialism, parliamentarism and presidents: Presidential politics in Central Europe*. London: Routledge.
- Duverger, Maurice (1980) A New Political System Model: Semi-Presidential Government. *European Journal of Political Research* 8(2): 165-187.
- Elgie, Robert (1999) The politics of Semi-Presidentialism. U: Elgie, Robert (ur) *Semi-Presidentialism in Europe*. (str. 1-21). New York: Oxford University Press.
- Frye, Tymothy (1997) A politics of institutional choice: post-communist presidencies. *Comparative Political Studies* 30(5): 523-552.
- Hartmann, Jürgen (2006) *Politički sustavi Velike Britanije, SAD i Francuske*. Zagreb: Politička kultura.
- Jasiewicz, Krzysztof, Jasiewicz-Betkiewicz, Angieszka (2006) Poland. *European Journal of Political Research* 45(7-8): 1231-1246.
- Jasiewicz, Krzysztof, Jasiewicz-Betkiewicz, Angieszka (2007) Poland. *European Journal of Political Research* 46(7-8): 1063-1074.
- Jasiewicz, Krzysztof, Jasiewicz-Betkiewicz, Angieszka (2008) Poland. *European Journal of Political Research* 47(7-8): 1096-1107.
- Jasiewicz, Krzysztof, Jasiewicz-Betkiewicz, Angieszka (2011) Poland. *European Journal of Political Research* 50(7-8): 1092-1101.

- Jasiewicz, Krzysztof, Jasiewicz-Betkiewicz, Angieszka (2012) Poland. *European Journal of Political Research* 51(1): 243-256.
- Jasiewicz, Krzysztof, Jasiewicz-Betkiewicz, Angieszka (2015) Poland. *European Journal of Political Research* 54(1): 233-241.
- Jasiewicz, Krzysztof, Jasiewicz-Betkiewicz, Angieszka (2016) Poland. *European Journal of Political Research* 55(1): 204-215.
- Jasiewicz, Krzysztof, Jasiewicz-Betkiewicz, Angieszka (2018) Poland. *European Journal of Political Research* 57(1): 227-235.
- Jasiewicz, Krzysztof, Jasiewicz-Betkiewicz, Angieszka (2020) Poland. *European Journal of Political Research* 59(1): 286-297.
- Jasiewicz, Krzysztof, Jasiewicz-Betkiewicz, Angieszka (2021) Poland. *European Journal of Political Research* 60(1): 303-317.
- Kasapović, Mirjana (2007) Komparativna istraživanja polupredsjedničkih sustava u Srednjoj i Istočnoj Europi: problemi koncepcijske rastezljivosti, selekcijske pristranosti, tipologiziranja i denominiranja. *Anali Hrvatskog politološkog društva* 2006 3: 27-54.
- Kurczewski, Jacek (2003) Parliament and the Political Class in the Constitutional Reconstruction of Poland. *International Sociology* 18(1), 162–180.
- Lijphart, Arend (1999) *Patterns of Democracy: Government Forms and Performance In Thirty-Six Countries*. New Haven: Yale University Press.
- Linz, Juan José (1994) Presidential or Parliamentary Democracy: Does It Make a Difference?. U: Linz, Juan José, Valenzuela, Arturo (ur) *The Failure of Presidential Democracy*. (str. 3-87). Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- McMenamin, Iain (2008) Semi-presidentialism and democratization in Poland. U: Elgie, Robert, Moestrup, Sophia (ur) *Semi-presidentialism in Central and Eastern Europe* (str. 120-137). Manchester i New York: Manchester University Press.
- Pasquino, Gianfranco (2005) Duverger and the Study of Semi-Presidentialism. *French Politics* 3(3), 310–322.

- Posłownik Sejma (2022) The Standing Orders of the Sejm of the Republic of Poland. http://oide.sejm.gov.pl/oide/en/index.php?option=com_content&view=article&id=14798:the-standing-orders-of-the-sejm-of-the-republic-ofpoland&catid=7&Itemid=361#:~:text=Candidates%20for%20Marshal%20of%20the,the%20statutory%20number%20of%20Deputies Pristupljeno: 6. lipnja 2022.
- Protsyk, Oleh (2006) Intra-Executive Competition between President and Prime Minister: Patterns of Institutional Conflict and Cooperation under Semi-Presidentialism. *Political Studies* 54(2): 219-244.
- Roper, Steven D. (2002) Are All Semipresidential Regimes the Same? A Comparison of Premier-Presidential Regimes. *Comparative Politics* 34(3): 253-272.
- Semka, Piotr (2010) *Lech Kaczyński. Opowieść arcypolska*. Varšava: Wydawnictwo Czerwone i Czarne.
- Shugart, Matthew S. (2005) Semi-Presidential Systems: Dual Executive and Mixed Authority Patterns. *French Politics* 3(3): 323-351.
- Shugart, Matthew S., Carey, John M. (1992) *Presidents and Assemblies: constitutional design and electoral dynamics*. Cambridge; New York; Oakleigh: Cambridge University Press.
- Siaroff, Alan (2003) Comparative presidencies: The inadequacy of the presidential, semi-presidential and parliamentary distinction. *European Journal of Political Research* 42(3): 287-312.
- Skach, Cindy (2007) The “newest“ separation of powers: Semipresidentialism. *International Journal of Constitutional Law* 5(1): 93-121.
- Tomczak, Łukasz (2015) Leaders of Polish Political Parties and Their Scope of Power in Party Structures. *Political Preferences* 11(1): 7-17.
- Ustav Poljske (1997) Constitution of Poland. <https://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/angielski/kon1.htm> Pristupljeno: 7. lipnja 2022.

8.2 Vijesti i službene stranice

Arc2020.eu (2020) Poland bans GM crops. <https://www.arc2020.eu/poland-bans-two-gm-crops/>
Pristupljeno: 17.6.2022.

BBC.com (2014) Polish PM Tusk resigns to take European Council role. <https://www.bbc.com/news/world-europe-29134990> Pristupljeno: 23. lipnja 2022.

BBC.com (2017) Poland's President Duda vetoes judicial reforms after protests. <https://www.bbc.com/news/world-europe-40703909> Pristupljeno: 23. lipnja 2022.

Britannica.com (2022) Bronisław Komorowski. <https://www.britannica.com/biography/Bronislaw-Komorowski> Pristupljeno: 18. lipnja 2022.

Deon.pl (2015a) Grodzka: The PO blocked voting on the veto. <https://deon.pl/swiat/wiadomosci-z-polski/grodzka-po-zablokowala-glosowanie-nad-wetem,362137> Pristupljeno: 17. lipnja 2022.

Deon.pl (2015b) The president's veto has been discontinued. Political game? <https://deon.pl/swiat/wiadomosci-z-polski/przerwano-rozpatrywanie-weta-prezydenta-gra-polityczna,362242>
Pristupljeno: 17. lipnja 2022.

Dziennik.pl (2008) On Friday, the Sejm will decide what to do with the veto. <https://wiadomosci.dziennik.pl/polityka/artykuly/159260,w-piatek-sejm-zdecyduje-co-z-wetem.html> Pristupljeno: 15. lipnja 2022.

Dziennik.pl (2011a) President Komorowski's first veto. <https://wiadomosci.dziennik.pl/polityka/artykuly/327095,pierwsze-weto-prezydenta-komorowskiego.html> Pristupljeno: 20. lipnja 2022.

Dziennik.pl (2011b) Komorowski's veto? The head of the PiS club explains what it means. <https://wiadomosci.dziennik.pl/polityka/artykuly/350962,blaszczak-weto-komorowskiego-oznacza-negatywna-ocene-klicha.html> Pristupljeno: 21. lipnja 2022.

Dziennik.pl (2012) They summed up Komorowski's achievements: 8 projects, 2 veto and a few blunders. <https://wiadomosci.dziennik.pl/polityka/artykuly/396514,podsumowali-dokonania-komorowskiego-8-projektow-2-weta-i-pare-gaf.html> Pristupljeno: 20. lipnja 2022.

Dziennik.pl (2017) Andrzej Duda's first veto does not mean anything because it concerns a trivial matter? Nothing could be more wrong. <https://wiadomosci.dziennik.pl/polityka/artykuly/554255,samorzad-rio-weto-prezydent-andrzej-duda-pis-samorzadowcy.html> Pristupljeno: 1. srpnja 2022

Dziennik.pl (2018a) There is a veto by President Duda on the elections to the European Parliament. <https://wiadomosci.dziennik.pl/polityka/artykuly/579395,weto-prezydent-ordynacja-wyborcza-do-pe-andrzej-duda-zawetowanie.html> Pristupljeno: 2. srpnja 2022.

Dziennik.pl (2018b) Piotr Zaremba: The PiS president was offended again. <https://wiadomosci.dziennik.pl/opinie/artykuly/579279,jaroslaw-kaczynski-pis-prezydent-andrzej-duda-weto-ordynacja-wyborcza-do-pe.html> Pristupljeno: 2. srpnja 2022.

Economicstimes.com (2018) Poland to formally adopt climate treaty to reduce greenhouse gas emissions by 2020. <https://economicstimes.indiatimes.com/news/politics-and-nation/poland-to-formally-adopt-climate-treaty-to-reduce-greenhouse-gas-emissions-by-2020/articleshow/65784580.cms?from=mdr> Pristupljeno: 20. lipnja 2022.

Enciklopedija.hr (2022) Duda, Andrzej. <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=70829> Pristupljeno: 3. srpnja 2022.

Eurofound.europa.eu (2008) Trade unions in talks about healthcare reform with president. <https://www.eurofound.europa.eu/es/publications/article/2008/trade-unions-in-talks-about-healthcare-reform-with-president> Pristupljeno: 18. lipnja 2022

Foodnavigator.com (2013) Poland latest European country to ban GM crops. <https://www.foodnavigator.com/Article/2013/01/07/Poland-latest-European-country-to-ban-GM-crops#> Pristupljeno: 19. lipnja 2022

Gazetaprawna.pl (2017a) Opposition: The decision to veto RIO is a positive surprise; Jackowski: The president is not a notary of what PiS does. <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/artykuly/1057503,duda-weto-regionalne-izby-obrachunkowe.html> Pristupljeno: 18. lipnja 2022.

Gazetaprawna.pl (2017b) The president vetoed the amendment on regional chambers of audit. <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/artykuly/1057438,nowela-o-regionalnych-izbach-obruchunkowych-duda-weto.html> Pristupljeno: 18. lipnja 2022.

Irishtimes.com (2018) Poland`s president in new clash with ruling Law and Justice party. <https://www.irishtimes.com/news/world/europe/poland-s-president-in-new-clash-with-ruling-law-and-justice-party-1.3445903> Pristupljeno: 3. srpnja 2022.

Izrozhlas.cz (2018) Duda vetoes `lex Jaruzelski`. https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/andrzej-duda-polsky-prezident-veto-degradacni-zakon-komunismus-pravo-a_1803301250_haf Pristupljeno: 4. srpnja 2022.

Liberties.eu (2015) Gender Recognition is Still Unregulated in Poland. <https://www.liberties.eu/en/stories/gender-recognition-in-poland-still-unregulated/6045> Pristupljeno: 28. lipnja 2022

Money.pl (2008) President vets. Healthcare reform will wait. <https://www.money.pl/gospodarka/wiadomosci/artykul/prezydent;wetuje;reforma;sluzby;zdrowia;poczeka,228,0,403684.html> Pristupljeno: 19. lipnja 2022.

Money.pl (2009a) The prime minister is waiting for the position of the clubs on the veto. <https://www.money.pl/gospodarka/polityka/artykul/premier;czeka;na;stanowisko;klubow;ws;weta,158,0,492958.html> Pristupljeno: 17. lipnja 2022.

Money.pl (2009b) Judgment day for media law. <https://www.money.pl/gospodarka/polityka/artykul/sadny;dzien;dla;ustawy;medialnej,48,0,492080.html> Pristupljeno: 17. lipnja 2022.

Oko.press (2017a) The RIO Act is a whip for rebellious local governments. <https://oko.press/ustawa-o-rio-bicz-niepokorne-samorzady-pozwoli-usunac-gronkiewicz-waltz-oko-press-tlumaczy/> Pristupljeno: 6. srpnja 2022.

Oko.press (2017b) The president classified negotiations with Kaczyński on the laws on the National Council of the Judiciary and the Supreme Court. The Judiciary is an internal PiS affair? <https://oko.press/prezydent-utajnil-negocjacje-kaczynskim-o-ustawach-o-krs-sn-sa-downictwo-wewnetrzna-sprawa-pis/> Pristupljeno: 4. srpnja 2022.

Oko.press (2017c) The Sejm adopted the laws on Supreme Court and the National Court Register. They are not much different from those vetoed in July. <https://oko.press/sejm-przyjal-ustawy-o-sadzie-najwyzszym-krs-niewiele-roznia-sie-tych-zawetowanych-lipcu-zobacz-sie-zmieni/> Pristupljeno: 6. lipnja 2022.

Oko.press (2018a) The overwhelming opinion of the Senate`s legislative office: the ordinance to the EP will break European law. <https://oko.press/miazdzaca-opinia-biura-legilacyjnego-senatu-ordynacja-do-pe-zlamie-prawo-europejskie/> Pristupljeno: 4. srpnja 2022.

Oko.press (2018b) You want to eat it – Nowoczesna and Kukiz`15 about PiS`s electoral law to the European Parliament. <https://oko.press/nowoczesna-i-kukiz15-o-pis-owskiej-ordynacji-wyborczej-do-pe-chcecie-sie-nachapac/> Pristupljeno: 5. srpnja 2022.

Oko.press (2020) Morawiecki: “Andrzej Duda can veto the law“. <https://oko.press/morawiecki-andrzej-duda-potrafi-zawetowac-ustawe/> Pristupljeno: 5. srpnja 2022.

Onet.pl (2015) Comments after Andrzej Duda`s decision on the gender reconciliation act. <https://wiadomosci.onet.pl/kraj/komentarze-po-decyzji-andrzeja-dudy-ws-ustawy-o-uzgodnieniu-plci/e28d0y> Pristupljeno: 28. lipnja 2022.

Politico.eu (2015) Poland`s Duda bucks EU on climate. <https://www.politico.eu/article/poland-kyoto-protocol-doha-amendment-law-justice-duda/> Pristupljeno: 2. srpnja 2022.

Polskatimes.pl (2017) Jarosław Kaczyński on TV Trwam: The president's veto is a mistake. <https://polskatimes.pl/jaroslaw-kaczynski-w-tv-trwam-weto-prezydenta-to-blad-ale-nie-wina/ar/12313067> Pristupljeno: 4. srpnja 2022.

Polskieradio.pl (2011) President vetoes genetically modified seeds law. <http://archiwum.thenews.pl/1/12/Artykul/53882,President-vetoes-genetically-modified-seeds-law>. Pristupljeno: 20. lipnja 2022.

President.pl (2022) Biography. <https://www.president.pl/president/biography> Pristupljeno: 29. lipnja 2022.

Prezydent.pl (2008) Press conference of the President of the Republic of Poland. <https://www.prezydent.pl/kancelaria/archiwum/archiwum-lecha-kaczynskiego/aktualnosci/rok-2008/konferencja-prasowa-prezydenta-rp,26504,archive> Pristupljeno: 20. svibnja 2022.

Prezydent.pl (2009a) The president has not signed the education act. <https://www.prezydent.pl/kancelaria/archiwum/archiwum-lecha-kaczynskiego/aktualnosci/rok-2009/prezydent-nie-podpisal-ustawy-oswiatowej,12862>,archive Pristupljeno: 22. svibnja 2022.

Prezydent.pl (2009b) Minister Stasiak: the president against the separation of the minister and the prosecutor general. <https://www.prezydent.pl/kancelaria/archiwum/archiwum-lecha-kaczynskiego/aktualnosci/rok-2009/minister-stasiak-prezydent-przeciw-rozdzialowi-ministra-i-prokuratora-generalnego,24514>,archive Pristupljeno: 24. svibnja 2022.

Prezydent.pl (2009c) President: the law would create new, much more serious threats. <https://www.prezydent.pl/kancelaria/archiwum/archiwum-lecha-kaczynskiego/aktualnosci/rok-2009/prezydent-ustawa-stworzylaby-nowe-znacznie-powazniejsze-zagrozenia,25105>,archive Pristupljeno: 25. svibnja 2022.

Prezydent.pl (2009d) Presidency in numbers. <https://www.prezydent.pl/kancelaria/archiwum/archiwum-lecha-kaczynskiego/cztery-lata-prezydentury/prezydentura-w-liczbach>. Pristupljeno: 1. lipnja 2022.

Prezydent.pl (2011a) The president referred the act on establishing the Aviation Academy in Dęblin for reconsideration. <https://www.prezydent.pl/kancelaria/archiwum/archiwum-bronislawa-komorowskiego/legislacja/ustawy/zawetowane/prezydent-skierowal-do-ponownego-rozpatrzenia-ustawe-o-utworzeniu-akademii-lotniczej-w-deblinie,22199> Pristupljeno: 2. lipnja 2022.

Prezydent.pl (2011b) The seed law should be reconsidered by the Sejm. <https://www.prezydent.pl/kancelaria/archiwum/archiwum-bronislawa-komorowskiego/legislacja/ustawy/zawetowane/ustawa-o-nasiennictwie-powinna-zostac-ponownie-rozpatrzona-przez-sejm,22200> Pristupljeno: 5. lipnja 2022.

Prezydent.pl (2014) Veto to the act eliminating the ministry's supervision over cultivation of the best land. <https://www.prezydent.pl/kancelaria/archiwum/archiwum-bronislawa-komorowskiego/legislacja/ustawy/zawetowane/weto-do-ustawy-likwidujacej-nadzor-ministerstwa-nad-odrodlaniem-najlepszych-gruntow,22202> Pristupljeno: 5. lipnja 2022.

Prezydent.pl (2015a) Gender Reconciliation Act – for reconsideration. <https://www.prezydent.pl/prawo/zawetowane/ustawa--o-uzgodnieniu-plci---do-ponownego-rozpatrzenia,25653> Pristupljeno: 11. lipnja 2022.

Prezydent.pl (2015b) The president vetoed three bills. <https://www.prezydent.pl/prawo/zawetowane/prezydent-zawetowal-trzy-ustawy,25654> Pristupljeno 12. lipnja 2022.

Prezydent.pl (2017a) The president submitted to the Sejm for reconsideration the amendment to the act on RIO. <https://www.prezydent.pl/prawo/zawetowane/prezydent-przekazal-sejmowi-do-ponownego-rozpatrzenia-nowelizacje-ustawy-o-rio,25655> Pristupljeno: 14. lipnja 2022.

Prezydent.pl (2017b) The president referred the act on the National Court Register for reconsideration to the Sejm. <https://www.prezydent.pl/prawo/zawetowane/prezydent-przekazal-sejmowi-do-ponownego-rozpatrzenia-ustawe-o-krs,25656> Pristupljeno: 13. lipnja 2022.

Prezydent.pl (2017c) The president submitted the bill on the Supreme Court to be reconsidered by the Sejm. <https://www.prezydent.pl/prawo/zawetowane/prezydent-ustawy-o-krs-i-sndo-ponownego-rozpatrzenia-przez-sejm,25657> Pristupljeno: 13. lipnja 2022.

Prezydent.pl (2018a) Amendment to the Electoral Code introducing changes to the ordinance to the EP vetoed. <https://www.prezydent.pl/prawo/zawetowane/nowelizacja-kodeksu-wyborczego-wprowadzajaca-zmiany-w-ordynacji-do-pe-zawetowana,25659> Pristupljeno: 15. lipnja 2022

Prezydent.pl (2018b) The president handed over so-called the demotion act. <https://www.prezydent.pl/prawo/zawetowane/prezydent-przekazal-sejmowi-do-ponownego-rozpatrzenia-tzw-ustawe-degradacyjna,25658> Pristupljeno: 15. lipnja 2022.

Prezydent.pl (2020) Legislation. <https://www.prezydent.pl/prezydent/piec-lat-prezydentury-andrzeja-dudy/legislacja> Pristupljeno: 23. svibnja 2022.

Prezydent.pl (2022a) Bronisław Komorowski's biography. <https://www.prezydent.pl/kancelaria/archiwum/archiwum-bronislawa-komorowskiego/prezydent/biografia-bronislawa-komorowskiego> Pristupljeno: 26. svibnja 2022.

Prezydent.pl (2022b) Sent back to Constitutional Tribunal. <https://www.prezydent.pl/kancelaria/archiwum/archiwum-bronislawa-komorowskiego/legislacja/ustawy/odeslane-do-tk/page,1,60> Pristupljeno: 3. lipnja 2022.

Prezydent.pl (2022c) Acts returned to the Constitutional Tribunal. <https://www.prezydent.pl/kancelaria/archiwum/archiwum-lecha-kaczynskiego/ustawy/ustawy-odeslane-do-tk/page,1,60> Pristupljeno: 25. svibnja 2022.

Prezydent.pl (2022d) Acts notified. <https://www.prezydent.pl/kancelaria/archiwum/archiwum-lecha-kaczynskiego/ustawy/ustawy-zgloszone> Pristupljeno: 26. svibnja 2022.

Prezydent.pl (2022e) Reported. <https://www.prezydent.pl/kancelaria/archiwum/archiwum-bronislawa-komorowskiego/legislacja/ustawy/zgloszone/page,1,60> Pristupljeno: 1. lipnja 2022.

Prezydent.pl (2022f) Acts signed. <https://www.prezydent.pl/prawo/ustawy-podpisane/page,2,60>. Pristupljeno 3. lipnja 2022.

Prezydent.pl (2022g) Legislative initiative. <https://www.prezydent.pl/prawo/wniesione-do-sejmu/page,1,60> Pristupljeno: 3. lipnja 2022.

Prezydent.pl (2022h) Applications to the Constitutional Tribunal. <https://www.prezydent.pl/prawo/wnioski-do-tk> Pristupljeno: 4. lipnja 2022.

Prezydent.pl (2022i) Vetoed. <https://www.prezydent.pl/kancelaria/archiwum/archiwum-bronislawa-komorowskiego/legislacja/ustawy/zawetowane> Pristupljeno: 26. svibnja 2022.

Prezydent.pl (2022j) Vetoed acts. <https://www.prezydent.pl/prawo/zawetowane> Pristupljeno: 3. lipnja 2022.

Reuters.com (2008a) Polish president vetoes elimination of salary caps. <https://www.reuters.com/article/poland-salaries-president-idUSL2489531820080724> Pristupljeno: 17. lipnja 2022.

Reuters.com (2008b) EU lawyers take action against Poland over GMO ban. <https://www.reuters.com/article/environment-eu-poland-gmo-dc-idUSL3191435020080131> Pristupljeno: 20. lipnja 2022

Reuters.com (2009) Polish PM says president should lose veto power. <https://www.reuters.com/article/idINIndia-44148520091122> Pristupljeno: 17. lipnja 2022.

Reuters.com (2011) Polish president vetoes bill allowing GMO seeds. <https://www.reuters.com/article/us-poland-gmo-idINTRE77N50D20110824> Pristupljeno: 20. lipnja 2022.

Reuters.com (2015a) Poland's president vetos amendment to Kyoto protocol on CO2 emissions. <https://www.reuters.com/article/us-poland-climatechange-idUKKCN0SL1R020151027> Pristupljeno: 21. lipnja 2022.

Reuters.com (2015b) Polish president flags revision of EU's CO2 commitments. <https://www.reuters.com/article/poland-energy-emissions-idUSL8N13F2EA20151120> Pristupljeno: 21. lipnja 2022.

Reuters.com (2017a) EU to threaten consequences if Poland starts firing judges. <https://www.reuters.com/article/idUSKBN1AA1XR> Pristupljeno: 28. lipnja 2022.

Reuters.com (2017b) Polish PM says president's veto slows down needed justice reforms. <https://www.reuters.com/article/idUSKBN1A92CX> Pristupljeno: 26. lipnja 2022.

Rferl.org (2015) Exit Poll: Opposition Forces Runoff in Poland's Presidential Vote. <https://www.rferl.org/a/poland-presidential-election-runoff-duda/27009206.html> Pristupljeno: 20. lipnja 2022.

Sejm.gov.pl (2007) MP's bill amending the Broadcasting Act and other acts. <https://orka.sejm.gov.pl/proc6.nsf/opisy/151.htm> Pristupljeno: 22. svibnja 2022.

Sejm.gov.pl (2008a) Commission draft act amending the act on the protection of agricultural and forest land. <https://orka.sejm.gov.pl/proc6.nsf/opisy/608.htm> Pristupljeno: 10. lipnja 2022.

Sejm.gov.pl (2008b) President's application nr. 1404. [https://orka.sejm.gov.pl/Druki6ka.nsf/0/28FC7E37BEA96A43C125751300584459/\\$file/1404.pdf](https://orka.sejm.gov.pl/Druki6ka.nsf/0/28FC7E37BEA96A43C125751300584459/$file/1404.pdf) Pristupljeno: 22. lipnja 2022.

Sejm.gov.pl (2008c) President's application nr. 1442. [https://orka.sejm.gov.pl/Druki6ka.nsf/0/BA9F6A80266805DCC12575150046C9EB/\\$file/1442.pdf](https://orka.sejm.gov.pl/Druki6ka.nsf/0/BA9F6A80266805DCC12575150046C9EB/$file/1442.pdf) Pristupljeno: 20. lipnja 2022.

Sejm.gov.pl (2008d) Government draft act amending the act amending the act – Law on the System of Common Courts. <https://orka.sejm.gov.pl/proc6.nsf/opisy/586.htm> Pristupljeno: 22. lipnja 2022.

Sejm.gov.pl (2008e) Deputies` bll amending the Act – Law on the System of Common Courts and Certain Other Acts. <https://orka.sejm.gov.pl/proc6.nsf/opisy/851.htm> Pristupljeno: 12. lipnja 2022.

Sejm.gov.pl (2008f) President`s applicarion nr. 1439. [https://orka.sejm.gov.pl/Druki6ka.nsf/0/4AD52067DFB43A50C12575150046CA0E/\\$file/1439.pdf](https://orka.sejm.gov.pl/Druki6ka.nsf/0/4AD52067DFB43A50C12575150046CA0E/$file/1439.pdf) Pristupljeno: 11. lipnja 2022.

Sejm.gov.pl (2008g) President`s application nr. 1530. [https://orka.sejm.gov.pl/Druki6ka.nsf/wgdruku/1530/\\$file/1530.pdf](https://orka.sejm.gov.pl/Druki6ka.nsf/wgdruku/1530/$file/1530.pdf) Pristupljeno: 15. lipnja 2022.

Sejm.gov.pl (2008h) Commision draft act amending the act on combating unfair competition. <https://orka.sejm.gov.pl/proc6.nsf/opisy/1056.htm> Pristupljeno: 16. lipnja 2022.

Sejm.gov.pl (2008i) President`s application nr 1440. [https://orka.sejm.gov.pl/Druki6ka.nsf/0/BE0D748FC9B1A26CC12575150042A59B/\\$file/1440.pdf](https://orka.sejm.gov.pl/Druki6ka.nsf/0/BE0D748FC9B1A26CC12575150042A59B/$file/1440.pdf) Pristupljeno: 20. lipnja 2022.

Sejm.gov.pl (2008j) Government draft act amending the act on pensions and disability. <https://orka.sejm.gov.pl/proc6.nsf/opisy/627.htm> Pristupljeno: 22. lipnja 2022.

Sejm.gov.pl (2008k) President`s application nr. 1441. [https://orka.sejm.gov.pl/Druki6ka.nsf/0/FAA76A1157809CC4C125751500433531/\\$file/1441.pdf](https://orka.sejm.gov.pl/Druki6ka.nsf/0/FAA76A1157809CC4C125751500433531/$file/1441.pdf) Pristupljeno: 15. lipnja 2022.

Sejm.gov.pl (2008l) Government bill on bridging pensions. <https://orka.sejm.gov.pl/proc6.nsf/opisy/1070.htm> Pristupljeno: 12. lipnja 2022.

Sejm.gov.pl (2008m) President`s application nr. 1475. [https://orka.sejm.gov.pl/Druki6ka.nsf/wgdruku/1475/\\$file/1475.pdf](https://orka.sejm.gov.pl/Druki6ka.nsf/wgdruku/1475/$file/1475.pdf) Pristupljeno: 17. lipnja 2022.

Sejm.gov.pl (2008n) Government bill on capital pension funds. <https://orka.sejm.gov.pl/proc6.nsf/opisy/865.htm> Pristupljeno: 20. lipnja 2022.

Sejm.gov.pl (2008o) President`s application nr 830. [https://orka.sejm.gov.pl/Druki6ka.nsf/0/0D98CAEC5F4E1F8EC1257491003C8B48/\\$file/830.pdf](https://orka.sejm.gov.pl/Druki6ka.nsf/0/0D98CAEC5F4E1F8EC1257491003C8B48/$file/830.pdf) Pristupljeno: 23. lipnja 2022.

Sejm.gov.pl (2008p) Opinions of the Sejm Analysis Bureau, form No. 627. <https://orka.sejm.gov.pl/rexdomk6.nsf/Opdodr?OpenPage&nr=627>. Pristupljeno: 23. lipnja 2022.

Sejm.gov.pl (2009a) President`s application nr. 2340. [https://orka.sejm.gov.pl/Druki6ka.nsf/wgdruku/2340/\\$file/2340.pdf](https://orka.sejm.gov.pl/Druki6ka.nsf/wgdruku/2340/$file/2340.pdf) Pristupljeno: 17. lipnja 2022.

Sejm.gov.pl (2009b) President`s application nr 1592. [https://orka.sejm.gov.pl/Druki6ka.nsf/0/33E32768A7B52A8DC1257545003CAD05/\\$file/1592.pdf](https://orka.sejm.gov.pl/Druki6ka.nsf/0/33E32768A7B52A8DC1257545003CAD05/$file/1592.pdf) Pristupljeno: 20. lipnja 2022.

Sejm.gov.pl (2009c) MP`s bill on public rasks in the field of media services. <https://orka.sejm.gov.pl/proc6.nsf/opisy/1847.htm> Pristupljeno: 16. lipnja 2022.

Sejm.gov.pl (2010) MP`s bill on the establishment of the Aviation Academy in Dęblin. <https://orka.sejm.gov.pl/proc6.nsf/opisy/3566.htm> Pristupljeno: 29. lipnja 2022.

Sejm.gov.pl (2011a) Works of the Sejm of the 6th term – List of the President`s requests for the bill to be reconsidered. <https://orka.sejm.gov.pl/proc6.nsf/0/4A3FA8F1CE69378AC12577BA004A72A7?OpenDocument> Pristupljeno: 26. lipnja 2022.

Sejm.gov.pl (2011b) Vote no. 177 – session no. 98. <https://orka.sejm.gov.pl/SQL.nsf/glosowania?OpenAgent&6&98&177> Pristupljeno: 1. srpnja 2022.

Sejm.gov.pl (2011c) Government bill on seed production. <https://orka.sejm.gov.pl/proc6.nsf/opisy/4114.htm> Pristupljeno: 23. lipnja 2022.

Sejm.gov.pl (2012) Citizens` draft act on judicial district of common courts and amending the act – Law on the system of common courts. <https://www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=804> Pristupljeno: 20. lipnja 2022.

Sejm.gov.pl (2013a) Vote No. 37at the 39th session of the Sejm. <https://www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/agent.xsp?symbol=glosowania&nrkadencji=7&nrglosowania=37> Pristupljeno: 29. lipnja 2022.

Sejm.gov.pl (2013b) MP`s bill to amend the act on the protection of agricultural and forest land. <https://www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=1783> Pristupljeno: 19. lipnja 2022.

Sejm.gov.pl (2013c) President`s application nr. 1783. <https://orka.sejm.gov.pl/Druki7ka.nsf/0/08150A32FF3655DAC1257BF90032DC5A/%24File/1783.pdf> Pristupljeno: 25. lipnja 2022.

Sejm.gov.pl (2013d) MP`s bill on gender reconciliation. <https://www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=1469> Pristupljeno: 24. lipnja 2022.

Sejm.gov.pl (2015a) MP`s bill amending the act on national and ethnic minorities and the regional language and some other acts. <https://www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=3545> Pristupljeno: 26. lipnja 2022.

Sejm.gov.pl (2015b) President`s application nr. 3545. <https://orka.sejm.gov.pl/Druki7ka.nsf/0/4A2C12A5D1A8AFC2C1257E6D003E6652/%24File/3545.pdf> Pristupljeno: 24. lipnja 2022

Sejm.gov.pl (2015c) President`s application nr. 3999. <https://orka.sejm.gov.pl/Druki7ka.nsf/0/0489813F186FFD08C1257EEE003190C2/%24File/3999.pdf> Pristupljeno: 30. lipnja 2022.

Sejm.gov.pl (2015d) Government draft law on the ratification of the Doha Amendment to the Kyoto Protocol to the United Nations Framework Convention on Climate Change. <https://www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=3809> Pristupljeno: 1. srpnja 2022.

Sejm.gov.pl (2015e) MP`s bill to amend the act on forests. <https://www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=3876> Pristupljeno: 27. lipnja 2022.

Sejm.gov.pl (2015f) President`s application nr. 4000. <https://orka.sejm.gov.pl/Druki7ka.nsf/0/5225C059E5F69144C1257EEE003190D8/%24File/4000.pdf> Pristupljeno: 26. lipnja 2022.

Sejm.gov.pl (2015g) MP`s bill – Law on the public prosecutor`s office. <https://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=162> Pristupljeno: 5. srpnja 2022.

Sejm.gov.pl (2015h) Works of the Sejm of the 7th term – List of President`s requests for the bill to be reconsidered. <https://orka.sejm.gov.pl/proc7.nsf/0/D036AC8F4A96A50FC12579B9004AFCA2?Open> Pristupljeno: 20. lipnja 2022.

Sejm.gov.pl (2017) Government bill to amend the act on regional accounting chambers and certain other acts. <https://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=1409> Pristupljeno: 3. srpnja 2022.

Sejm.gov.pl (2022a) Works of the Sejm of the 5th term – List of the President`s requests to be reconsidered. <https://orka.sejm.gov.pl/proc5.nsf/0/179E20D56B6F3BB9C12571D80048D813?OpenDocument> Pristupljeno: 24. svibnja 2022.

Sejm.gov.pl (2022b) Works of the Sejm of the 5th term – Laws passed. <https://orka.sejm.gov.pl/SQ.L.nsf/ustawyall?OpenAgent&5&48> Pristupljeno: 16. lipnja 2022.

Sejm.gov.pl (2022c) Works of the Sejm of the 6th term – Laws passed. <https://orka.sejm.gov.pl/SQ.L.nsf/ustawyall?OpenAgent&6&100> Pristupljeno: 24. lipnja 2022.

Sejm.gov.pl (2022d) Works of the Sejm of the 5th term – Bills submitted to the Sejm. <https://www.sejm.gov.pl/archiwum/prace/kadencja5/projustall5.htm> Pristupljeno: 20. lipnja 2022.

Sejm.gov.pl (2022e) Works of the Sejm of the 6th term – Bills submitted to the Sejm. <https://www.sejm.gov.pl/prace/projustall6.htm> Pristupljeno: 23. lipnja 2022.

Sejm.gov.pl (2022f) Review of draft laws. https://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/page.xsp/przeglad_projust Pristupljeno: 29. lipnja 2022.

Sejm.gov.pl (2022g) Structure of Presidium of Sejm. <https://www.sejm.gov.pl/english/organy/organy.html> Pristupljeno: 6. srpnja 2022.

Sejm.gov.pl (2022h) Rewview of draft laws. https://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/page.xsp/przeglad_projust Pristupljeno: 18. srpnja 2022.

Theguardian (2017a) Poland`s president to veto contorversial laws amid protests. <https://www.theguardian.com/world/2017/jul/24/poland-president-to-veto-controversial-laws-amid-protests> Pristupljeno: 22. lipnja 2022.

Theguardian (2017b) Polish MPs pass Supreme Court bill criticised as grave threat. <https://www.theguardian.com/world/2017/dec/08/polish-mps-pass-supreme-court-bill-criticised-as-grave-threat> Pristupljeno: 22. lipnja 2022.

Tvn24.pl (2015) President`s first veto. <https://tvn24.pl/polska/pierwsze-weto-prezydenta-andrzejadudy-ra582369-3313392> Pristupljeno: 3. srpnja 2022.

Tvn24.pl (2017) Two president`s veto. <https://tvn24.pl/raporty/dwa-weta-prezydenta-rr1201-2595366> Pristupljeno: 4. srpnja 2022.

Washingtonpost.com (2017) The attack on Poland`s jusicial independence goes deeper than you may thing. <https://www.washingtonpost.com/news/monkey-cage/wp/2017/07/23/the-attack-on-polands-judicial-independence-goes-deeper-than-you-think-here-are-5-things-to-know/> Pristupljeno: 3. srpnja 2022.

Wiadomosci.wp.pl (2008) Lech Kaczyński saves or plunges the health service? <https://wiadomosci.wp.pl/lech-kaczynski-ratuje-czy-pograza-sluzbe-zdrowia-6037832669033601a> Pristupljeno: 11. lipnja 2022.

Wydarzenia.interia.pl (2008a) The president vetoed the law on the promotion of judges. <https://wydarzenia.interia.pl/kraj/news-prezydent-zawetowal-ustawe-o-awansie-sedziow,nId,842703> Pristupljeno: 15. lipnja 2022.

Wydarzenia.interia.pl (2008b) The Sejm rejected the president's veto on bridgework. <https://wydarzenia.interia.pl/kraj/news-sejm-odrzucil-weto-prezydenta-ws-pomostowek,nId,851725> Pristupljeno: 14. lipnja 2022.

Wydarzenia.interia.pl (2008c) PO, PSL, Left against the president`s veto. <https://wydarzenia.interia.pl/kraj/news-po-psl-lewica-przeciwko-wetu-prezydenta,nId,852231> Pristupljeno: 13. lipnja 2022.

Wydarzenia.interia.pl (2008d) Presidential veto for “bridges“. <https://wydarzenia.interia.pl/kraj/news-prezydenckie-weto-dla-pomostowek,nId,851527> Pristupljeno: 12. lipnja 2022

Wydarzenia.interia.pl (2008e) The Seym may deal with the veto this week. <https://wydarzenia.interia.pl/kraj/news-sejm-moze-zajac-sie-wetem-jeszcze-w-tym-tygodniu,nId,851543> Pristupljeno: 12. lipnja 2022.

Wydarzenia.interia.pl (2008f) A row in the Sejm: “Disgrace, disgrace!“. <https://wydarzenia.interia.pl/kraj/news-awantura-w-sejmie-hanba-hanba,nId,841589> Pristupljeno: 17. lipnja 2022.

Wydarzenia.interia.pl (2008g) The story is ready. The president will veto. <https://wydarzenia.interia.pl/kraj/news-nowela-gotowa-prezydent-bedzie-wetowal,nId,839227> Pristupljeno: 14. lipnja 2022.

Wydarzenia.interia.pl (2008h) The PO-PSL coalition will not overcome the presidential veto. <https://wydarzenia.interia.pl/kraj/news-koalicja-po-psl-nie-przewyciezy-prezydenckiego-weta,nId,839246> Pristupljeno: 19. lipnja 2022.

Wydarzenia.interia.pl (2008i) Kopacz: Let the president read the laws. <https://wydarzenia.interia.pl/kraj/news-kopacz-niech-prezydent-zapozna-sie-z-ustawami,nId,849479> Pristupljeno: 19. lipnja 2022.

Wydarzenia.interia.pl (2009a) Committees rejecting the president's veto on 6-year-olds. <https://wydarzenia.interia.pl/raporty/raport-szesciolatki-do-szkoly/aktualnosci/news-komisje-za-odrzuceniem-weta-prezydenta-ws-6-latkow,nId,856258> Pristupljeno: 17. lipnja 2022.

Wydarzenia.interia.pl (2009b) The Sejm rejected the president`s veto to the law on the KSSIP. <https://wydarzenia.interia.pl/kraj/news-sejm-odrzucil-weto-prezydenta-do-ustawy-o-kSSIP,nId,853568> Pristupljeno: 18. lipnja 2022.

Wydarzenia.interia.pl (2009c) The president vetoed the flagship idea of the PO. <https://wydarzenia.interia.pl/kraj/news-prezydent-zawetowal-sztandarowy-pomysl-po,nId,867244> Pristupljeno: 16. lipnja 2022.

Wydarzenia.interia.pl (2009d) Only PO to limit the presidential veto. <https://wydarzenia.interia.pl/kraj/news-jedynie-po-za-ograniczeniem-prezydenckiego-weta,nId,865763> Pristupljeno: 18. lipnja 2022.

Wydarzenia.interia.pl (2009e) Napieralski: Rejecting the president's veto is a good decision. <https://wydarzenia.interia.pl/kraj/news-napieralski-odrzucenie-weta-prezydenta-to-dobra-decyzja,nId,868389> Pristupljeno: 19. lipnja 2022.

Wydarzenia.interia.pl (2009f) The Sejm rejected the president`s veto. <https://wydarzenia.interia.pl/kraj/news-sejm-odrzucil-weto-prezydenta,nId,868379> Pristupljeno: 21. lipnja 2022.

Wydarzenia.interia.pl (2009g) Zdrojewski hopes to reject the media veto. <https://wydarzenia.interia.pl/news-zdrojewski-ma-nadzieje-na-odrzucenie-weta-do-medialnej,nId,863787> Pristupljeno: 21. lipnja 2022.

Wydarzenia.interia.pl (2009h) Napieralski: In 3 weeks, decision on media veto. <https://wydarzenia.interia.pl/kraj/news-napieralski-za-3-tyg-decyzja-ws-weta-do-medialnej,nId,863785> Pristupljeno: 20. lipnja 2022.

Wydarzenia.interia.pl (2009i) Tusk: SLD and PiS want positions. And the subscription stays. <https://wydarzenia.interia.pl/kraj/news-tusk-sld-i-pis-chca-stanowisk-a-abonament-zostaje,nId,866775> Pristupljeno: 24. lipnja 2022.

Wprost.pl (2015) Quarrel at the parliamentary comitte. There will be no vote on Duda`s veto. <https://www.wprost.pl/522641/klotnia-na-sejmowej-komisji-glosowania-ws-weta-andrzeja-dudy-ni.html> Pristupljeno: 3. srpnja 2022.

Wprost.pl (2021) All president`s veto. Andrzej Duda vetoed 11 bills, seven of which were PiS bills . <https://www.wprost.pl/polityka/10583269/wszystkie-weta-prezydenta-dudy-lex-tvn-to-si-odma-zawetowana-ustawa-pis.html> Pristupljeno: 5. srpnja 2022.

9. Sažetak

U ovom radu autor prikazuje na koji način zakonodavni sukob predsjednika i kabineta, odnosno parlamenta kao nominalnog principala vlade utječe na definiranje poljskog polupredsjedničkog sustava vlasti u praksi. Poticajnim za taj konflikt vidi ustavom dodijeljene zakonodavne ovlasti predsjednika, posebno njegov veto, kojima je državni poglavar u stanju sustav vlasti u praksi izjednačiti s institucionalnim okvirima semiprezidencijalizma. Kako bi odgovorio na istraživačko pitanje, rad analizira korištenje veta posljednja tri poljska predsjednika, ali i brojnost ostalih legislativnih ovlasti (slanja zakona na ustavnu procjenu i zakonodavne inicijative). Kroz primjenu veta, autor naglašava razliku između nerelevantnih veta koja nemaju potencijal uzdrmati odnos unutar dvojne izvršne vlasti i veta na programske ciljeve vlada čijim učestalim korištenjem predsjednik postaje ravnopravan kabinetu. Rad kroz različite empirijske podtipove Cindy Skach pokazuje na koji način je korištenje veta na programske ciljeva, ali i ostalih zakonodavnih ovlasti uvjetovano nekadašnjom stranačkom pripadnošću predsjednika. Tako kroz analizirane periode prepoznaje tek razdoblje podijeljene većinske vlasti (kohabitacije) Lecha Kaczyńskog kao istovjetnog ustavnom okviru semiprezidencijalizma, dok ostatak vremena poljski sustav vlasti u praksi odstupa od institucionalnih okvira prema parlamentarizmu.

Ključne riječi: semiprezidencijalizam, sustav vlasti u praksi, zakonodavne ovlasti, veto, dvojna izvršna vlast, Poljska

Summary

In this paper, the author shows how the legislative conflict between the president and the cabinet, affects the definition of the Polish semi-presidential system of government in practice. He sees the legislative powers of the president, especially his veto, as an incentive for this conflict. With his legislative powers the head of state is able to equalize the system of government in practice with the institutional structures of semi-presidentialism. In order to address the research question, the paper analyzes the use of veto by the last three Polish presidents, as well as the number of other legislative powers (referral to Constitutional Tribunal and legislative initiatives). Through president's application of the veto, the author emphasizes the difference between irrelevant vetoes that do not have the potential to produce a conflict within the dual executive and vetoes on the program goals of the cabinet whose use can make the head of state equal to the prime minister. The author emphasizes various empirical subtypes of Cindy Skach which show how vetoes on

program goals and other legislative powers are conditioned by the former party affiliation of the president. Thus, through the analyzed period, only the period of divided majority government (cohabitation) of Lech Kaczyński can be recognized as identical to the institutional framework of semi-presidentialism. In other periods the Polish system of government in practice deviates from the constitutional framework towards parliamentarism.

Key words: semipresidentialism, system of government in practice, legislative powers, veto, dual executive, Poland